

KASBIY STANDART
Favqulodda vaziyatlarda qutqaruvchilar
(kasbiy standartning nomi)

Reyestr raqami:

QR kod

1. Umumiy ma'lumotlar

1. Kasbiy standartning qo'llanilish sohasi: Favqulodda vaziyatlarda qutqaruvchilar kasbiy standarti Qutqaruvchi, Qutqaruvchi-kinolog, Qutqaruvchi-yo'riqchi, Qutqaruvchi-alpinist, Qutqaruvchi-haydovchi, Qutqaruvchi-feldsher, Qutqaruvchi-g'avvos, Qutqaruvchi-yong'in o'chiruvchi, Qutqaruv smena boshlig'i, Qutqaruvchi-alloqachi kasblari bo'yicha xodimlarga malaka talablarini belgilash, ularning malakasini mustaqil baholash, ta'lim dasturlarini ishlab chiqish shuningdek, tashkilotlarda xodimlarni boshqarish sohasida keng ko'lamli vazifalarni hal qilishda qo'llaniladi.

2. Ushbu Kasbiy standartda quyidagi asosiy tushunchalar va atamalar qo'llaniladi:

bilim– kasbiy faoliyat doirasidagi vazifalarni bajarish uchun zarur bo'ladigan, o'rganilgan va o'zlashtirilgan ma'lumotlar;

informal ta'lim – aniq maqsadga yo'naltirilgan, ammo institutsionallashtirilmagan (muayyan qoidalar va normalarni mujassamlashtirmagan), rasmiy yoki norasmiy ta'limdan ko'ra kamroq tashkillashtirilgan va tarkiblashtirilgan hamda oiladagi, ish joyidagi, yashash joyidagi va kundalik hayotdagi o'quv faoliyatini o'z ichiga olgan ta'lim shakli;

kasb – ko'nikma va bilimlarni talab qiladigan muayyan funksiyalar va vazifalarni bajarish bilan bog'liq bo'lgan faoliyat turi;

kasb xaritasi – kasb nomi, mehnat funksiyalari tavsifi, kasbga qo'yiladigan asosiy xususiyatlar va talablarni o'z ichiga olgan muayyan kasb to'g'risidagi tizimlashtirilgan ma'lumotlarni o'z ichiga olgan kasbiy standartning tarkibiy elementi;

kasbiy standartlar reyestri – bu kasbiy standartlarning nomi, qamrab olingan kasblar, uni qabul qilishga oid qaror (buyruq) rekvizitlari hamda amal qilish muddatini o'z ichiga olgan tizimlashtirilgan ro'yxat;

ko'nikma – mehnat vazifasi doirasida alohida yoki yakka harakatlarni jismoniy va aqliy jihatdan bajarish;

mehnat funksiyasi — kasbiy faoliyat doirasida xodim tomonidan belgilangan natijaga erishish uchun amalga oshiriladigan mehnat vazifalari majmui;

mehnat vazifasi – mehnat funksiyasi doirasida xodimga yuklanadigan (topshiriladigan) ishning aniq turi;

mehnat harakatlari – xodimning mehnat predmeti bilan o‘zaro ta’sirida muayyan mehnat natijasiga erishiladigan jarayon;

norasmiy ta’lim – ta’lim xizmatlari taqdim etilishini ta’minlovchi shaxs yoki tashkilot tomonidan institutsionallashtirilgan (muayyan qoidalar va normalarni mujassamlashtiruvchi), aniq maqsadga yo’naltirilgan va rejalashtirilgan, shaxsni butun hayoti davomida o’qitishdagi rasmiy ta’limga qo’shimcha va (yoki) uning muqobil shakli;

Favqulodda vaziyat — odamlar qurbon bo’lishiga, ularning sog’lig’i yoki atrof tabiiy muhitga zarar yetishiga, jiddiy moddiy talafotlar keltirib chiqarishga hamda odamlarning hayot faoliyati sharoiti izdan chiqishiga olib kelishi mumkin bo’lgan yoki olib kelgan avariya, halokat, xavfli tabiiy hodisa, tabiiy yoki boshqa ofat natijasida muayyan hududda yuzaga kelgan vaziyat;

favqulodda vaziyatlarni bartaraf etish — favqulodda vaziyatlar ro’y berganda o’tkaziladigan hamda odamlarning hayotini asrab qolish va sog’lig’ini saqlashga, atrof tabiiy muhitga yetkaziladigan zarar va moddiy talafotlar miqdorlarini kamaytirishga, shuningdek, favqulodda vaziyatlar zonalarining kengayishiga yo’l qo’ymaslikka hamda xavfli omillar ta’sirini tugatishga qaratilgan qutqaruv ishlari va kechiktirib bo’lmaydigan ishlar majmui;

favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish — aholi va hududlarni favqulodda vaziyatlarning oldini olish va ularni bartaraf etish bo’yicha tadbirlar majmui, vositalar hamda usullar tizimi;

favqulodda vaziyatlarning oldini olish — oldindan o’tkaziladigan hamda favqulodda vaziyatlar ro’y berishi xavfini imkon qadar kamaytirishga, bunday vaziyatlar ro’y bergan taqdirda esa, odamlarning hayotini asrab qolishga va sog’lig’ini saqlashga, atrof tabiiy muhitga yetkaziladigan zarar va moddiy talafotlar miqdorlarini kamaytirishga qaratilgan tadbirlar majmui;

FVDTning funksional quyi tizimi — aholini va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish bo’yicha belgilangan funksiyalarni bajaruvchi vazirliklar va idoralar hamda boshqa tashkilotlarni o’z ichiga olgan quyi tizim;

FVDTning hududiy quyi tizimi — tegishli hududda aholini va hududlarni favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish tadbirlarini tashkil etish va amalga oshirish bo’yicha belgilangan funksiyalarni bajaruvchi mahalliy ijro etuvchi hokimiyat organlarini o’z ichiga olgan quyi tizim;

fuqaro muhofazasi — harbiy harakatlar olib borish paytida yoki shu harakatlar oqibatida yuzaga keladigan xavflardan O’zbekiston Respublikasi aholisini, hududlarini, moddiy va madaniy boyliklarini muhofaza qilish maqsadida o’tkaziladigan tadbirlar davlat tizimi;

qutqaruvchi — muayyan dastur bo’yicha qutqaruv ishlariga tayyorlangan va belgilangan tartibda attestatsiyadan o’tgan O’zbekiston Respublikasi fuqarosi;

qutqaruv vositalari — qutqaruv ishlarini olib borish uchun mo’ljallangan texnik, ilmiy-texnik va intellektual mahsulot, shu jumladan maxsus aloqa va boshqaruv vositalari, texnika, asbob-uskunalar, aslaha-anjomlar, mol-mulk,

qutqaruv ishlarini bajarish texnologiyasiga doir uslubiy materiallar, videomateriallar, fotomateriallar, elektron hujjatlar, shuningdek elektron-hisoblash mashinalari uchun dasturiy mahsulotlar va ma'lumotlar bazalari, boshqa vositalar;

qutqaruv ishlari — favqulodda vaziyatlar zonasida odamlarning hayotini asrab qolish va sog'lig'ini saqlash, yuridik hamda jismoniy shaxslarning mol-mulkini, atrof tabiiy muhitni muhofaza qilish, favqulodda vaziyatlarni bartaraf etish va ularga xos bo'lgan xavfli omillar ta'sirini yo'qotish yoki imkon qadar kamaytirishga qaratilgan harakatlar;

qutqaruv tuzilmasi — favqulodda vaziyatlarning oldini olish va ularni bartaraf etish ishlarini olib borish uchun mo'ljallangan, asosini maxsus texnika, asbob-uskunalar, aslaha-anjomlar va boshqa qutqaruv vositalari bilan ta'minlangan qutqaruvchilar bo'linmalari tashkil etgan mustaqil tuzilma yoki qutqaruv xizmati tarkibiga kiruvchi tuzilma;

qutqaruv xizmati — faoliyati bo'yicha yagona tizimga birlashtirilgan, asosini professional qutqaruv tuzilmalari tashkil etgan, favqulodda vaziyatlarning oldini olish va ularni bartaraf etishga doir vazifalarni hal qilish uchun mo'ljallangan boshqaruv organlari, kuchlar va vositalar majmui;

tabiiy hamda texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlar (keyingi o'rinlarda — favqulodda vaziyatlar) — muayyan hududda odamlar qurbon bo'lishiga, odamlarning sog'lig'iga yoki atrof tabiiy muhitga zarar yetishiga, jiddiy moddiy talafotlarga hamda odamlarning hayot faoliyati sharoitlari buzilishiga olib kelishi mumkin bo'lgan yoki olib kelgan avariya, halokat, xavfli tabiiy hodisa, tabiiy ofat yoxud boshqa ofat natijasida, karantinli va inson uchun xavfli bo'lgan boshqa yuqumli kasalliklar tarqalishi natijasida yuzaga kelgan vaziyatlar.

3. Kasbiy standartni ishlab chiqishga asos bo'lgan normativ-huquqiy hujjatlar:

O'zbekiston Respublikasining 2008-yil 26-dekabrda "Qutqaruv xizmati va qutqaruvchi maqomi to'g'risida"gi O'RQ-195-son qonuni;

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 30-sentyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi milliy malaka tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-345-son qarori;

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016-yil 24-avgustdagi "Iqtisodiy faoliyat turlarini tasniflashning xalqaro tizimiga o'tish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 275-son qarori (IFUT-2.1);

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 9-sentyabrdagi "Aholini favqulodda vaziyatlarda harakat qilishga va fuqaro muhofazasi sohasida tayyorlash tartibini takomillashtirish to'g'risida"gi 754-son qarori;

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining, 2020-yil 20-oktyabrdagi 649-son "Yong'in xavfsizligi qoidalarini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori;

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining, 2023-yil 11-avgustdagi 361-son «Favqulodda vaziyat ro'y berish xavfi yoki favqulodda vaziyat ro'y berganligi haqida xabar berishning avtomatlashtirilgan tizimini rivojlantirish hamda undan samarali foydalanish» ni tashkil etish to'g'risida qarori;

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 29-maydagi "“112” yagona dispetcherlik xizmati faoliyatini tashkil etish to'g'risida" gi 304-son qarori;

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2025-yil 17-iyundagi "O'zbekiston Respublikasi milliy malaka tizimini tartibga solishga qaratilgan ayrim normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida"gi 369-son qarori.

4. Ushbu kasbiy standartda quyidagi qisqartmalar qo'llaniladi:

FV – Favqulodda vaziyat;

FVV – Favqulodda vaziyatlar vazirligi;

FM – Fuqaro muhofazasi;

MMR – Milliy malaka ramkasi;

MMK – Mashg'ulotlarning milliy klassifikatori;

QX – Qutqaruv xizmati.

II. Kasbiy standartning pasporti

1.	Kasbiy standartning nomi	Favqulodda vaziyatlarda qutqaruvchilar	
2.	Kasbiy faoliyatning asosiy maqsadi	Favqulodda vaziyatlarni oldini olish va bartaraf etish sohasida aholi va hududlarni tabiiy hamda texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish va xavfsizligini ta'minlash	
3.	IFUT bo'yicha seksiya, bo'lim, guruh, sinf va kichik sinf	P seksiyasi Davlat boshqaruvi va mudofaa; Majburiy ijtimoiy ta'minot 84 Davlat boshqaruvi va mudofaa; Majburiy ijtimoiy ta'minot 84.2 Davlat tomonidan umuman jamiyatga xizmatlar ko'rsatish 84.25 Favqulodda vaziyatlarda xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha faoliyat 84.25.0 Favqulodda vaziyatlarda xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha faoliyat	
4.	Kasbiy standartning qisqacha mazmuni	Favqulodda vaziyatlarni oldini olishga tayyorgarlik va bartaraf etish uchun zarur bo'lgan bilim, tajriba va malakalarni belgilovchi me'yorlar va qoidalarni belgilash	
5.	Qamrab olingan kasblar ro'yxati va malaka darajasi	Kasblar kodi va nomi:	TMR dagi malaka darajasi:
		54110005 Qutqaruvchi	3
		54110007 Qutqaruvchi-alpinist	3
		54110010 Qutqaruvchi-g'avvos	3
		54110011 Qutqaruvchi-haydovchi	3
		54110015 Qutqaruvchi-yong'in o'chiruvchi	3
		54110004 Qutqaruv Smena boshlig'i	4
		54110006 Qutqaruvchi-alloqachi	4
		54110013 Qutqaruvchi-kinolog	4
		54110014 Qutqaruvchi-yo'riqchi	4
		54110009 Qutqaruvchi-feldsher	5

III. Kasbiy faoliyat turining funksional xaritasi

Kasblar		Mehnat funksiyalari		Mehnat vazifalari	
T/r	Kodi va nomi	Kodi va	Nomi	Kodi	Nomi
1	54110005 Qutqaruvchi	A1.3	Favqulodda vaziyatlarda jabrlanuvchilarni qidirish va qutqarish	A1.01.3	Favqulodda vaziyat sodir bo'lgan hududda qidiruv ishlarini amalga oshirish
				A1.02.3	Qulagan binolar, tor va ko'rish qiyin bo'lgan joylarda vizual va ovozli qidiruvni olib borish
				A1.03.3	Jabrlanganlarni qutqaruv asbob-uskunalarini yordamida chiqarish
		A2.3	Favqulodda vaziyatlarda qutqaruv asbob-uskunalarini to'g'ri va samarali qo'llash	A2.01.3	Qutqaruv asbob-uskunalarini to'g'ri va xavfsiz ishlatish
				A2.02.3	Qo'l kuchi yordamida ishlatiladigan mexanik, gidravlik, pnevmatik va elektr asbob anjomlarni ishlatish
		A3.3	Favqulodda vaziyatlarda qutqaruv ishlarini amalga oshirish	A3.01.3	Favqulodda vaziyatni bartaraf etish, yerda, suvda, balandlik, yong'in va boshqa avariya hamda turli favqulodda vaziyatlarda jabrlanganlarni qutqarish
2	54110007 Qutqaruvchi-alpinist	B1.3	Balandlikda va qiyin sharoitlarda qutqaruv ishlarini olib borish	B1.01.3	Qiyin, tog'li hududlarda xavfsiz harakat qilish, arqonlar, va boshqa tog'da qutqaruv anjomlardan to'g'ri va samarali foydalanish
				B1.02.3	Qutqaruv joyiga chiqishda va jabrlanuvchini tushirishda maxsus alpinistik texnikalardan foydalanish
		B2.3	Alpinistik asbob-uskunalaridan va maxsus texnikalardan foydalanish	B2.01.3	Texnika qoidalariga muvofiq tarzda alpinistik jihozlar bilan ishlash, yuqoriga va pastga harakat qilish
		B3.3	Qutqaruv ishlarini xavfsiz va samarali amalga oshirish	B3.01.3	Xavfli qutqaruv ishlari davomida shaxsiy himoya vositalari va xavfsizlik choralarini qo'llash
3	54110010 Qutqaruvchi-g'avvos	D1.3	Favqulodda vaziyatlarda tayyorgarlik va rejalashtirish ishlarini amalga oshirish	D1.01.3	Suv osti topografiyasi, oqimlar va xavfli joylarni o'rganish
				D1.02.3	Suvda qutqaruv asbob-anjomlarini va boshqa jihozlarni tayyorlash
				D1.03.3	Jamoa bilan hamkorlikda suvdagi qutqaruv taktikalarini ishlab chiqish

		D2.3	Favqulodda vaziyatlarda jabrlanuvchilarni qidirish va qutqarish ishlarini bajarish	D2.01.3	Suvda cho'kkan va yo'qolgan jabrlanuvchilarni qidirish
				D2.02.3	Jabrlanuvchini topgach, uni yuqoriga olib chiqish uchun maxsus usullardan foydalanish
		D3.3	Favqulodda vaziyatlarda jabrlanuvchilarga birinchi yordam ko'rsatish.	D3.01.3	Jabrlanuvchilarni ko'zdan kechirish, nafas olishi va yurak urishini tekshirish
				D3.02.3	Suvda ko'p vaqt qolgan jabrlanuvchilarga tezkor yordam berish
4	54110011 Qutqaruvchi-haydovchi	E1.3	Qutqaruvchilarni favqulodda vaziyat joyiga tez va xavfsiz yetib borishini ta'minlash	E1.01.3	GPS, navigator va dispetcher ko'rsatmasi asosida yo'l harakatining real sharoitida tez va xavfsiz yo'lini tanlash
				E1.02.3	Hodisa joyidagi yo'l infratuzilmasi sharoitini baholash, xavf tug'diruvchi to'siq va uchastkalarni aniqlash hamda transport vositalari harakati uchun xavfsiz alternativ yo'nalishlarni ishlab chiqish
		E2.3	Qutqaruv mashinalarini va qutqaruv maxsus texnikalarini boshqarish	E.2.01.3	Maxsus avtotransport vositalarini xavfsiz va samarali boshqarish
				E2.02.3	Avtomobil shassisida joylashgan maxsus uskunalarni ishga tushirish
		E3.3	Favqulodda vaziyatlarda qutqaruv ishlarida ishtirok etish	E3.01.3	Favqulodda vaziyatlarda qutqaruv ishlarini bajarish, aholining xavfsiz evakuatsiyasini ta'minlash hamda maxsus texnik yordam ko'rsatish
5	54110015 Qutqaruvchi-yong'in o'chiruvchi	F1.3	Yonish manbaini aniqlash va unga qarshi samarali kurash choralarini qo'llash	F1.01.3	Yong'in tarqalishining birinchi nuqtasini topish, yong'inning tarqalish yo'nalishi, tezligi va xavf darajasini baholash va qanday moddalar yonayotganini aniqlash
				F1.02.3	Yong'inga mos ravishda suv, ko'pik, gaz, poroshok kabi o'chirish moddalarini tanlash va ishlatish
		F2.3	Yong'in o'chirishda maxsus texnika, asbob-uskuna va moddalardan foydalanish	F2.01.3	Yong'in o'chirish mashinasi kabi texnika vositalarini ishga tayyor holda saqlash va boshqarish
				F2.02.3	Yong'in tarqalishini cheklash uchun uskunalarni taktik va strategik jihatdan to'g'ri joylashtirish
		F3.3		F3.01.3	Yong'in tarqalish darajasi, xavfli zonalar va evakuatsiya yo'llarini aniqlash

			Yong'in yuzaga kelganda odamlarni qutqarish va evakuatsiya qilish	F3.02.3	Harakatlanish qobiliyatini yo'qotgan hushsiz holatdagi jabrlanuvchilarni maxsus texnik vositalar yordamida xavfsiz hududga olib chiqish va tibbiy yordam ko'rsatish uchun topshirish
6	54110004 Qutqaruv smena boshlig'i	G1.4	Smena vaqtida qutqaruv ishlarini to'liq tashkil etish	G1.01.4	Smena shaxsiy tarkibining kun tartibi asosida vazifalarini taqsimlash
				G1.02.4	Muammo va xavflarni tezda aniqlash va bartaraf etish
		G2.4	Smena davomida texnik vositalar, transport va jihozlardan foydalanish	G2.01.4	Qutqaruv ishlarida ishlatiladigan barcha texnik vositalar va jihozlarning texnik holatini kuzatish
				G2.02.4	Favqulodda vaziyat joyiga jalb etilgan qutqaruv transport vositalarining harakatini boshqarish, harakat xavfsizligini ta'minlash va texnik sozlikni nazorat qilish
7	54110006 Qutqaruvchi-alloqachi	H1.4	Qutqaruv ishlari jarayonida axborot almashishni ta'minlash	H1.01.4	Shtab va boshqa maxsus xizmatlar o'rtasida aloqani o'rnatish va uni nazorat qilish
				H1.02.4	Bir vaqtning o'zida bir nechta qutqaruv guruhlar bilan axborot almashishni ta'minlash
		H2.4	Qutqaruv guruhlar o'rtasida tez va aniq aloqa o'rnatish	H2.01.4	Qutqaruv guruhlar o'rtasida buyruqlar va vaziyatlar haqidagi axborotni o'z vaqtida yetkazish
				H2.02.4	Qutqaruv guruhning holati va harakatlari to'g'risida ma'lumotlarni shtabga hamda boshqaruv markaziga yetkazish
8	54110013 Qutqaruvchi-kinolog	K1.4	Xizmat itlarini parvarishlash va tayyorlash	K1.01.4	Qutqaruv itlarini qutqarish ishlariga tayyorlash hamda ular bilan amaliy mashg'ulotlar olib borish
				K.02.4	Itlarning tibbiy ko'riklarini, vaksinatsiyalarini va dori-darmonlarni o'z vaqtida berish
				K1.03.4	Itlarga ovozli, qo'l va boshqa buyruqlarni aniq va samarali o'rgatish
		K2.4	Itlarni favqulodda vaziyatlarda jabrlanganlarni qidirishga o'rgatish	K2.01.4	Itlarni qidiruv-qutqaruv vazifalariga mos ravishda, ularning iqtidori va qobiliyatiga qarab mashqlar o'tkazish

				K2.02.4	Itlarni turli favqulodda vaziyatlarda jabrlanganlarni aniqlash, topish va qutqarish ishlariga o'rgatish
		K3.4	Qidiruv-qutqaruv ishlarini xizmat itlari bilan amalga oshirish	K3.01.4	Itning harakatlarini kuzatish, buyruqlarini bajarish hamda it yordamida jabrlangan va bedarak yo'qolgan shaxslarni qidirish
9	54110014 Qutqaruvchi- yo'riqchi	L1.4	Shaxsiy tarkibni ish jarayonida mehnatni muhofaza qilish qoidalariga rioya qilishini nazorat qilish	L1.01.4	Qutqaruvchi shaxsiy tarkibining xavfsizlik qoidalarini va mehnatni muhofaza qilish talablariga qat'iy amal qilishini nazorat qilish
				L1.02.4	Qutqaruvchilarning shaxsiy himoya vositalaridan to'g'ri, xavfsiz va doimiy foydalanishini nazorat qilish
		L2.4	Shaxsiy tarkibini texnika xavfsizligi qoidalariga rioya etishlarini nazorat qilish	L2.01.4	Qutqaruvchilarning texnika xavfsizligi talablariga qat'iy amal qilishini nazorat qilish
		L3.4	Qutqaruv jarayonida qutqaruvchilarga yo'riqlar berish	L3.01.4	Qutqaruv ishlarini amalga oshirish uchun zarur yo'l-yo'riqlar va vazifalarni tushuntirish
10	54110009 Qutqaruvchi- feldsher	M1.5	Jabrlanganlarni qutqaruv ishlarida qatnashish	M1.01.5	Qutqaruv jamoasi bilan birgalikda vayronalar ostidan jabrlanganlarni qutqarish, xavfli hududlardan evakuatsiya qilish va birinchi yordam ko'rsatish ishlarini bajarish
		M2.5	Favqulodda vaziyat joyida jabrlanuvchilarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish uchun zarur tibbiy asbob-uskunalar va dori-darmonlardan to'g'ri foydalanish	M2.01.5	Qutqaruv jarayonida zarur bo'ladigan dori-darmonlar, tibbiy asbob-uskunalar va birinchi yordam vositalarini tekshirib, ularni foydalanishga tayyor holatga keltirish
		M3.5	Jabrlanuvchilarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish	M3.01.5	Jabrlanuvchilarning umumiy ahvolini tezkor baholash, hayotiy belgilarni aniqlash va zarur birinchi tibbiy yordam choralarini ko'rsatish

IV. Kasblar xaritasi va mehnat funksiyalari tavsifi

Kasbning nomi	Qutqaruvchi	
Mashg'ulot nomining kodi	54110	
TMR bo'yicha malaka darajasi	3	
Malakani baholashga qo'yiladigan talabalar	Malakani baholash tavsiya etiladi	
Amaliy tajriba (ish staji)ga qo'yilgan talablar:	Ish staji talab etilmaydi.	
Layoqatiga va shaxsiy kompetensiyalarga qo'yilgan talablar	18 yoshga to'lgan 30 yoshdan oshmagan bo'lishi, erkak, yuqori darajadagi jismoniy tayyorgarlik va chidamli, jismonan sog'lom va harbiy xizmatni o'tagan bo'lishi, Qutqaruvchi bo'lish uchun ishga qabul qilishdan oldin va mehnat faoliyati davomida tibbiy ko'riklardan o'tish talab qilinadi Belgilangan qoidalariga rioya qilish Mehnat intizomi va xizmatga sadoqat O'z-o'zini baholash va tanqidiy fikrlash Kamchiliklarni anglash va ularni bartaraf etish ustida ishlash Tez o'zgaruvchan muhitda ishlashga tayyorlik Yangi shart-sharoitlarga oson ko'nikish Qiyin, xavfli va uzoq muddatli qutqaruv operatsiyalarida faol ishtirok O'zaro ishonch va hamjihatlikni ta'minlash Qutqaruv texnikasi va vositalari bo'yicha bilimga ega bo'lish Notinch va xavfli sharoitlarda ham to'g'ri fikr yuritish, muammoni hal qilish	
Ta'lim darajasiga qo'yilgan talablar:	Boshlang'ich professional ta'lim, o'rta maxsus ta'lim Favqulodda vaziyatlar vazirligi tomonidan tashkil etilgan qisqa muddatli qayta tayyorlash va malaka oshirish kurslari	
Norasmiy va informal ta'lim bilan bog'liqligi	norasmiy (informal) ta'lim yoki amaliy tajriba	
Kasbiy standartlar reyestrda mavjudligi	-	
Kasbning boshqa mumkin bo'lgan nomlari:	Xizmatchi I/Ch Qutqaruvchi	
Boshqa kasblar bilan aloqadorligi	TMR bo'yicha malaka darajasi:	Kasbning nomi:
	3	Qutqaruvchi-alpinist
	3	Qutqaruvchi-g'avvos
	3	Qutqaruvchi-haydovchi
	3	Qutqaruvchi- yong'in o'chiruvchi
	4	Qutqaruv Smena boshlig'i
	4	Qutqaruvchi-alloqachi.
	4	Qutqaruvchi-kinolog

		4	Qutqaruvchi-yo'riqchi
		5	Qutqaruvchi-feldsher
Mehnat funksiyalarining tavsifi			
Kodi va nomi	Mehnat vazifalari		
A1.3- Favqulodda vaziyatlarda jabrlanuvchilarni qidirish va qutqarish	A1.01.3- Favqulodda vaziyat sodir bo'lgan hududda qidiruv ishlarini amalga oshirish	O'qitish natijalari	
		Mehnat harakatlari:	
		1. Favqulodda vaziyat sodir bo'lgan hududga yetib borish va hududdagi xavf darajasini baholash	
		2. Qulagan binolar, g'ishtlar, qurilish konstruksiyalarini olib tashlash	
		3. Jarohatlanganlarni maxsus nosilka va boshqa vositalarda xavfsiz hududga olib chiqish	
		4. Zarur hollarda dronlar, robotlar yordamida qidiruv olib borish	
		Ko'nikmalar:	
		Uzoq vaqt harakatda bo'lish, og'ir yuk ko'tarish, qiyin sharoitda ishlash	
		Balandlikka chiqish, tor joylardan o'tish va qulagan inshootlar ichida xavfsiz harakatlanish	
		Ruhiy zarba olgan shaxslarni tinchlantirish	
		Og'ir, fojiali vaziyatlarda o'zini to'g'ri tutish	
		Bilimlar:	
		Favqulodda vaziyatlar turlari va ularning xususiyatlari	
		Har bir ofat turiga mos asosli taktik yondashuv usullari	
		Qutqaruv taktikalari	
		Yo'nalishli qidiruv, signallarga asoslangan izlash usullari	
		Jabrlanuvchilarni aniqlash va ularning joylashuvini belgilashning zamonaviy usullari, texnik vositalari va identifikatsiya tartibi	
		Qidiruv asbob-uskunalarini xususiyatlari	
		Favqulodda vaziyatlarda xavfsizlik qoidalari, mehnat muhofazasi talablari hamda shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish tartibi	
	A1.02.3- Qulagan binolar, tor va ko'rish qiyin bo'lgan joylarda vizual va ovoqli qidiruvni olib borish	Mehnat harakatlari:	
		1. Qulagan binolar va g'orlarda xavfli va xavfsiz joylarni aniqlash, qidiruv uchun xavfsiz yo'nalishlarni belgilash va konstruksiyalarga ta'sir qiluvchi kuchlarni tahlil qilish	
		2. Ko'rinmas va tor joylarni ehtiyotkorlik bilan ko'zdan kechirish, zarar ko'rgan obyektlarni tekshirish hamda yorituvchi vositalarni ishga tushirish	
		3. Jabrlanuvchilar ovozini aniqlash, texnik vositalar orqali tinglash va signallar orqali aloqa o'rnatish	
		Ko'nikmalar:	

		Murakkab muhitda jabrlanuvchilarni vizual aniqlash, tor va kam yorug'likda tez ko'rish, halokatli va xavfli zonalarni belgilash Jabrlanuvchi ovozini va signallarini tinglash, ovozni kuchaytirish vositalaridan foydalanish hamda atrof muhitda ovozlarni to'g'ri tahlil qilish Qatlamlar orasida xavfsiz harakat qilish Qidiruv texnik vositalaridan samarali foydalanish va ularning ishlashini nazorat qilish Qutqaruvchilar bilan samarali hamkorlik qilish, tez aloqa o'rnatish va vaziyatga moslashish Psixologik chidamlilik va stressni boshqarish Bilimlar: Qidiruv jarayonida vizual va ovozli usul turlari Qulagan binolar strukturasi va buzilishi xususiyatlari, g'orlar hamda tor va ko'rinmas joylarda harakatlanish qoidalari Qidiruv jarayonida foydalaniladigan texnik uskunalarning xususiyatlari hamda texnika va asboblarning ishlash tamoyillari Jabrlanuvchi holatini baholash va jabrlanuvchilarni xavfsizlik bilan evakuatsiya qilish usullari
	A1.03.3- Jabrlanganlarni qutqaruv asbob- uskunalari yordamida chiqarish	Mehnat harakatlari: 1. Qutqaruv asbob-uskunalarning to'liqligini nazorat qilish, ularni foydalanishga tayyorlash 2. Jabrlanuvchining joylashuvini aniqlash, holatini tekshirish va qutqaruv ishlarini rejalashtirish hamda xavfsizlik choralari belgilash 3. Keskichlar bilan to'siqlarni kesish, domkratlar yordamida og'ir yuklarni ko'tarish va qutqaruv operatsiyasini aniq va ehtiyotlik bilan o'tkazish 4. Qutqaruvchilar o'rtasida tezkor aloqa va ishni muvofiqlashtirish, zarur hollarda qo'shimcha yordam chaqirish hamda xavfsizlik qoidalariga qat'iy rioya qilish Ko'nikmalar: Asbob-uskunalar maqsadli, to'g'ri va xavfsiz ishlatish, va har birini vazifasiga mos ravishda qo'llash Jabrlanuvchini asbob-uskunalar yordamida ehtiyotlik bilan va jarohatsiz chiqarish Qutqaruv operatsiyasida xavfsizlik qoidalariga rioya qilish Asbob-uskunalaridan foydalanishda o'zini va atrofdagilarni himoya qilish hamda ehtimoliy xatarlarni oldindan aniqlash Jabrlanuvchini chiqarish jarayonini to'g'ri rejalashtirish

		Qutqaruvchilar o'rtasida samarali hamkorlikni ta'minlash
		Bilimlar:
		Asboblarni ishlatishdagi xavf-xatar turlari va ularni bartaraf etish usullari
		Qutqaruv operatsiyalarida keskichlar va domkratlar foydalanish usullari
		Qulagan binolar, g'orlar, tor va ko'rinmas joylardagi harakat qilish qoidalari va ulardagi xavf turlari
		Hududning geologik va konstruktiv xususiyatlari
A2.3- Favqulodda vaziyatlarda qutqaruv asbob-uskunalarini to'g'ri va samarali qo'llash	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. Jabrlanuvchilarning xavfsizligi va hayoti uchun javobgarlik
		2. Shaxsiy va umumiy xavfsizlikni ta'minlash; Tezkor qarorlar qabul qilish
		3. Muayyan vaziyatlarda tashabbus ko'rsatish
		4. Texnologiya va vositalardan mustaqil foydalanish
		Mehnat harakatlari:
		1. Qutqaruv ishlarini boshlashdan oldin barcha asbob-uskunalarining texnik holatini tekshirish
		2. Vaziyatga mos keladigan asbob-uskunani tanlash
		3. Shaxsiy muhofaza vositalarini (qo'lqop, shlem, ko'zoynak va h.k.) ishlatish
		4. Asboblarni ishlatishda o'zini va jamoa a'zolarini himoya qilish uchun xavfsizlik choralari ko'rish
		5. Qutqaruv operatsiyasi davomida asboblarning samarali foydalanishini nazorat qilish
		6. Qutqaruv jarayonida asboblarning ishlash vaziyatini muntazam nazorat qilish
		Ko'nikmalar:
		Qutqaruv vaziyatiga muvofiq asboblarni to'g'ri tanlab olish va ishlatish
		Buzilgan hamda nosoz asboblarni darhol aniqlab, ulardan foydalanmaslik
		Shaxsiy muhofaza vositalarini to'g'ri qo'llash
		Asboblarni bilan ishlaganda texnika xavfsizlik qoidalari amal qilish
		Asboblarni tozalash, texnik xizmat ko'rsatish va to'g'ri saqlash
		Asboblarda paydo bo'lgan nosozliklarni zudlik bilan aniqlab, kerakli choralarni ko'rish
		Bilimlar:
		Har bir asbobning texnik xususiyatlari, ishlash tartibi va maqsadi
		Asboblarni qaysi turdagi favqulodda vaziyatlarda qo'llanishi turlari
		Asboblarning ishlash qobiliyatini baholash va nosozliklarni aniqlash usullari

		Asboblarni ishlatishda amaliyotda qo'llaniladigan xavfsizlik standartlari, shaxsiy muhofaza vositalaridan foydalanish tartibi
		Asboblarni ishlatishdan oldin va keyin ularga texnik xizmat ko'rsatish, tozalash va saqlash tartibi
		Asboblarda nosozlik yuzaga kelganda ularni tuzatish usullari
	A2.02.3- Qo'l kuchi yordamida ishlatiladigan mexanik, gidravlik, pnevmatik va elektrik asbob anjomlarni ishlatish	Mehnat harakatlari:
		1. Qo'l kuchi yordamida ishlatiladigan vositalarini to'g'ri tayyorlash, tekshirish va ishlab chiqaruvchi ko'rsatmalariga muvofiq xavfsiz qo'llash
		2. Qo'l kuchi yordamida ishlatiladigan vositalarini to'g'ri va xavfsiz ishlatish, qurilmalarni ishga tushirishda xavfsizlik me'yorlariga qat'iy rioya qilish
		3. Mexanik, gidravlik, pnevmatik va elektrik asbob anjomlarni to'g'ri ishga tushirish va ehtiyotkorlik bilan boshqarish
		4. Qo'l kuchi yordamida ishlatiladigan harakatlarni ortiqcha kuch ishlatmasdan, samarali va aniq bajarish
		5. Panjaralar, devorlar va to'siqlarni buzish, kesish, surish harakatlarini aniq va xavfsiz bajarish
		6. Qo'l kuchi yordamida ishlatiladigan mexanik, gidravlik, pnevmatik va elektrik asbob anjomlarni yig'ish va saqlash
		Ko'nikmalar:
		Qo'l kuchi yordamida ishlatiladigan vositalaridan samarali foydalanish
		Mexanik gidravlik, pnevmatik va elektrik asbob anjomlarni boshqarish va ishlatish
		Mexanik gidravlik, pnevmatik va elektrik asbob anjomlarni xavfsiz ishlatish
		Asboblarni texnik vaziyatiga qarab baholash va to'g'ri saqlash
		Bilimlar:
		Qo'l kuchi yordamida ishlatiladigan vositalar turlari va vazifalari
		Bolg'a bilan zarba berish, lom bilan tirkash, arra bilan kesish kabi harakatlarni samarali va xavfsiz bajarish usullari
		Mexanik gidravlik, pnevmatik va elektrik asbob anjomlarni to'g'ri qo'shish, ishlatish va xavfsiz vaziyatda faollashtirish usullari
		Uskunaning ishlash jarayonida texnik vaziyatini kuzatish, ovoz, titrash va yuqori isish kabi belgilarni to'g'ri baholash metodikalari
		Asbob-uskunalarini xavfsiz ishlatish qoidalari
		Ishlashdagi xavf-xatarlar va ularni bartaraf qilish usullari

		Uskuna ishdan chiqqanda xavfli vaziyat yuzaga kelsa, tezkorlik bilan reaksiya qilish, qurilmani o'chirish va almashtirish qoidalari
	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. Qutqaruvchi belgilangan vazifa doirasida mustaqil qaror qabul qilish
		2. O'z ish joyida texnik vositalarni ishga tushirish, nazorat qilish va vaqtincha xizmat ko'rsatishni rahbarsiz amalga oshirish
		3. Olov, g'ovlar, vayrona ostidagi shaxslarni qutqarishda faollik va tashabbuskorlik ko'rsatish
A3.3- Favqulodda vaziyatlarda qutqaruv ishlarini amalga oshirish	A3.01.3- Favqulodda vaziyatni bartaraf etish, yerda, suvda, balandlik, yong'in va boshqa avariylar hamda turli favqulodda vaziyatlarda jabrlanganlarni qutqarish	Mehnat harakatlari:
		1. Yong'inni o'chirish, jabrlanganlarni issiqlik va gazlardan himoyalab olib chiqish hamda qulagan inshootlar ostida qolganlarni izlab qutqarish
		2. Qayiq va boshqa suvda qutqaruv asboblari yordamida suvda qolganlarni qutqarish, suv toshqinlarida evakuatsiyani tashkil etish va suv ostidagi obyektlarda izlash ishlarini o'tkazish
		3. Yer ostida qolganlarni maxsus qurilmalar bilan aniqlash, balandlikda maxsus vositalar yordamida ishlash va ko'chish hamda g'orlarda qidiruv-qutqaruv ishlarini olib borish
		4. Zavod va stansiyalardagi yong'in va portlashlarda jabrlanganlarni qutqarish, xavfli moddalar tarqalganda maxsus himoya vositalaridan foydalanish hamda zaharli muhitda xavfsiz harakatlanish
		5. Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik ko'rish uchun aholini ogohlantirish, evakuatsiya rejalarini ishlab chiqish, o'quv mashg'ulotlar o'tkazish va xavfli obyektlarni nazorat qilish
		Ko'nikmalar:
		Og'ir sharoitlarda uzoq ishlash, balandlikka chiqish va og'ir yuk ko'tarish qobiliyati hamda suvda erkin suzish
		Tez tibbiy yordam ko'rsatish, xavfli kimyoviy va radiatsion moddalar bilan ishlash hamda yong'inni o'chirish va xatarlarni aniqlash
		Bilimlar:
		Tabiiy (yer silkinishi, suv toshqini, yong'in) va texnogen (portlash, avariylar) favqulodda vaziyatlar turlari, ularning sabablari va oqibatlari
		Yong'in va ularni o'chirish usullari, yong'in o'chirish vositalarini to'g'ri qo'llash, yong'in paytida harakat qilish taktikalari hamda xavfsiz evakuatsiya usullari
		Suvdagi xavflar va ularga qarshi choralar, akvalang, qayiq va boshqa suv vositalarini to'g'ri qo'llash, suvda qolganlar bilan muloqot va qutqarish usullari

		Balandlikda harakat qilish usullari, yer ostidagi qutqaruv ishlari (tunnellar, g'orlar, vayronalar) va qulash, ko'chish kabi xavflarda xavfsizlik choralari
		Qutqaruv texnikasi va asboblariidan foydalanish, texnikaviy avariylar vaqtida harakat qilish usullari hamda energetika, kimyo va transport sohalariida xavfsizlik asoslari
		Jabrlanganlar bilan muloqot qilish, qo'rquvdagi odamlarni tinchlantirish usullari
		Favqulodda vaziyatlarga oid qonunlar va me'yoriy hujjatlar, davlat standartlari, hamda qutqaruvchi mas'uliyatlari va vazifalar
	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. Jabrlanganlar va o'zining hayotiga tahdid soluvchi xatolarga yo'l qo'ymaslik
		2. Qutqaruv jihozlariidan belgilangan qoidalar asosida foydalanish
		3. Qutqaruv jihozlariidan belgilangan qoidalar asosida foydalanish
		4. Og'ir sharoitda tez va aniq qaror chiqarish, qidiruv usulini tanlash, jabrlanganni olib chiqish
		5. Komandir ko'rsatmasini kutmasdan xavfni bartaraf etish uchun to'g'ri qaror qabul qilish va tezkor harakat
		6. Mavjud asbob-uskunalarini vaziyatga moslashtirib foydalanish
		7. Texnik vositalarini tanlashda va foydalanishni mustaqil belgilash
	Texnik va/yoki texnologik talab	
	Qutqaruv asboblari va vositalari — keskichlar, domkratlar, arqonlar va boshqa mexanik qurilmalar Xavfsizlik qurilmalari — shaxsiy muhofaza vositalari (qo'lqop, shlem, ko'zoynak), gaz maskalari, ovoz va vizual signallar Transport vositalari — qayiqlar, katerlar, akvalanglar (suvda qutqarish uchun) Texnik qurilmalari — gidravlik vositalar, generatorlar Alpinistlik uskunalari — arqonlar, troslar, karabinerlar Asbob-uskunalar ishga tushirilmasdan oldin texnik holati tekshirilishi va ishga tayyorlanishi shart. Ish jarayonida shaxsiy muhofaza qilishi, asboblarni xavfsiz usulda ishlatish zarur Har bir asbob o'z vazifasiga mos ravishda ishlatilishi kerak, ortiqcha yuklanish va noto'g'ri qo'llashdan saqlanish lozim Asbob-uskunalar doimiy ravishda texnik ko'rikdan o'tkazilib, nosozliklar aniqlansa, tezda ta'mirlanishi zarur	

Kasbning nomi	Qutqaruvchi-alpinist	
Mashg'ulot nomining kodi	54110	
TMR bo'yicha malaka darajasi	3	
Malakani baholashga qo'yiladigan talabalar	Malakani baholash tavsiya etiladi	
Amaliy tajriba (ish staji)ga qo'yilgan talablar:	Ish staji talab etilmaydi.	
Layoqatiga va shaxsiy kompetensiyalarga qo'yilgan talablar	18 yoshga to'lgan 30 yoshdan oshmagan bo'lishi, erkak, yuqori darajadagi jismoniy tayyorgarlik va chidamli, jismonan sog'lom va harbiy xizmatni o'tagan bo'lishi, Qutqaruvchi bo'lish uchun ishga qabul qilishdan oldin va mehnat faoliyati davomida tibbiy ko'riklardan o'tish talab qilinadi Belgilangan qoidalarga rioya qilish Mehnat intizomi va xizmatga sadoqat Kamchiliklarni anglash va ularni bartaraf etish ustida ishlash Tez o'zgaruvchan muhitda ishlashga tayyorlik Qiyin, xavfli va uzoq muddatli qutqaruv operatsiyalarida faol ishtirok O'zaro ishonch va hamjihatlikni ta'minlash Qutqaruv texnikasi va vositalari bo'yicha bilimga ega bo'lish Favqulodda vaziyatlarning turlari va ularga qarshi harakat taktikalarini bilishlari Jismoniy tayyorgarlik va chidamlilik (yugurish, shturm, yuk ko'tarish, suvda ishlash va boshqalar) ko'nikmalariga ega bo'lish Qutqaruv ishlarini amalga oshirishda yuqori samaradorlik	
Ta'lim darajasiga qo'yilgan talablar	Boshlang'ich professional ta'lim, o'rta maxsus ta'lim Favqulodda vaziyatlar vazirligi tomonidan tashkil etilgan qisqa muddatli qayta tayyorlash va malaka oshirish kurslaridan o'tishlari talab etiladi	
Norasmiy va informal ta'lim bilan bog'liqligi	norasmiy (informal) ta'lim yoki amaliy tajriba	
Kasbiy standartlar reyestrda mavjudligi	-	
Kasbning boshqa mumkin bo'lgan nomlari	Xizmatchi I/Ch Qutqaruvchi-alpinist	
Boshqa kasblar bilan aloqadorligi	TMR bo'yicha malaka darajasi:	Kasbning nomi:
	3	Qutqaruvchi
	3	Qutqaruvchi-g'avvos
	3	Qutqaruvchi-haydovchi
	3	Qutqaruvchi- yong'in o'chiruvchi
	4	Qutqaruv Smena boshlig'i
	4	Qutqaruvchi-alloqachi.

		4	Qutqaruvchi-kinolog
		4	Qutqaruvchi-yo'riqchi
		5	Qutqaruvchi-feldsher
Mehnat funksiyalarining tavsifi			
Kodi va nomi	Mehnat vazifalari		
B1.3- Balandlikda va qiyin sharoitlarda qutqaruv ishlarini olib borish	B1.01.3- Qiyin, tog' va balandlikdagi joylarda xavfsiz harakat qilish, arqonlar, va boshqa tog'da qutqaruv anjomlardan to'g'ri va samarali foydalanish	O'qitish natijalari	
		Mehnat harakatlari:	
		1. Balandlikda xavfsiz harakat qilish, harakatlanishda tana vaznini nazorat qilish	
		2. Har bir harakatni rejali va ehtiyotlik bilan amalga oshirish va alpinistik jihozlardan samarali foydalanish	
		3. Har bir harakatdan avval yuqori va pastni vizual kuzatish orqali xavfni baholash	
		4. Arqon bog'lash texnikasi-turli xil bog'lamlarni to'g'ri va tez bog'lay olish	
		5. Bosim va harakatdagi barqarorlikni ta'minlash uchun uskunalarni to'g'ri blokirovka qilish	
		6. Qiyin sharoitda ob-havo sharoiti, tog' relyefi, shamol, yo'lsizlik kabi omillarga moslashish va harakat qilish	
		7. Jabrlanuvchini topish, uni baholash (tana jarohati, vaziyati) va maxsus nosilkada tushirish	
		8. Xavfsizlik choralarini bog'lamlar, arqon va boshqa anjomlar mustahkamligini tekshirish	
		9. Murakkab joy va sharoitlarda odamni evakuatsiya qilish (ko'tarish hamda tushirish)	
		10. Doimiy ravishda mashq qilish — simulyatsiya qilingan shoshilinch vaziyatlar orqali ko'nikmalarni oshirish	
		11. Jismoniy tayyorgarlik — chidamlilik, kuch, harakatlarni muvofiqlashtirish	
		Ko'nikmalar:	
		Balandlikda o'zini himoya qilish va muvozanatni saqlash, xavflarni aniqlash va tezkor qaror qabul qilish	
		Arqonlar bilan ishlash	
		Nostandart, murakkab chiqish va tushish	
		Balandlik uchun kamarlar, kaska va boshqa shaxsiy himoya vositalari uskunalar holatini tekshirish, ularni texnik xizmat ko'rsatish	
		Jabrlanuvchini aniqlash, uning vaziyatini baholash	
		Balandlik va yopiq joylardan qo'rqmaslik, chidamlilik, yuk ko'tarish va uzoq vaqtda harakatda bo'lish	
		Bilimlar:	
		Balandlikda ishlash nazariyasi va texnikasi	
		Arqonlar va uskunalar turlari va ularning vazifalari	
		Arqon bog'lamlari nazariy asoslari va harakatlanish tizimlari	

		Anjomlarning tuzilishi va ishlash prinsiplari
		Anjomlarning ishlash holatini tekshirish, xizmat ko'rsatish va ta'mirlash qoidalari
B1.02.3- Qutqaruv joyiga chiqishda va jabrlanuvchini tushirishda maxsus alpinistik texnikalardan foydalanish		Qutqaruv ishlarining bosqichlari: izlash, baholash, qutqarish, evakuatsiya
		Favqulodda vaziyatlar (tog'da, qurilishlarda halokatlar, yong'in, yer ko'chishi va h.k.)da harakat qoidalari
		Jabrlanuvchini evakuatsiya qilish strategiyasi va metodlari
		Jabrlanuvchini xavfsiz holda ko'chirish va nosilkadan foydalanish qoidalari
		Muzlagan, yomg'irli va shamolli sharoitda harakat qilish tavsiyalari
		Tana og'irligi, kuchlar ta'siri va markazlashgan yuklamalarning hisob-kitobi
		Arqonga tushish bosimi va kuchlanish mexanizmlari
		Qutqarish tizimlarida kuch taqsimoti va muvozanatni saqlash usullari
		Mehnat harakatlari:
		1. Tog', baland binolar, g'orlar hamda yer ostidan chiqish masofasini aniqlash
		2. Arqonlarni to'g'ri va sug'urta tizimlarini tayyorlash
		3. Jabrlanuvchini vaziyatini tekshirish-og'irlik darajasi, harakatlana olish qobiliyati, jarohatlar
		4. Uni maxsus nosilka, arboblok va kamar tizimiga to'g'ri joylashtirish
		5. Kontrolli tushirish qurilmalari orqali harakatni nazorat qilish
		6. Bir vaqtda 2 qutqaruvchi tushishi (bittasi jabrlanuvchi bilan, ikkinchisi yonida xavfsizlik uchun)
		7. Arqonni harakat vaqtida sekin va nazoratli tushirish
		8. Har bir harakatdan oldin sug'urta nuqtalarini tekshirish
		9. Tizimdagi har bir anjomni tekshirish
		10. Jabrlanuvchini tushirishda doimiy nazorat qilish
		Ko'nikmalar:
		Turli bog'lamlarni bog'lay olish
		Masofani tez va xavfsiz o'tish tashkil qilish
		Jarohatlangan odamni nosilkaga joylashtirish va uni tanaga mustahkam bog'lash
		Birga harakat qilish
		Jabrlanuvchini tushirishda stabillik, tezlik va xavfsizlikni ta'minlash
		Arqon turlarini farqlash (statik va dinamik) va to'g'ri holda tanlash

		Harakatlanish paytida turg'un va harakatdagi qutqaruvchilar bilan birgalikda ishlash Yuk taqsimoti va tana og'irligini tenglashtirishni tushunish Bilimlar: Arqonda harakat qilish nazariyasi — chiqish, ko'tarilish va tushish usullari Arqon bog'lamlari turlari va ularning qo'llanilishi Sug'urta tizimlari tuzilishi: to'g'ri bog'lash, ko'p nuqtali sug'urta, dinamik va statik yuklamalarni hisobga olish metodikalari Qutqaruv vositalarining tuzilishi va ishlash mexanizmi Arqonlar va uskunalarning sinov standarti va ishlash muddatlari Anjomlarni to'g'ri tanlash va tekshirish usullari Kuchlar taqsimoti-tana og'irligi, yuklamani markazlashtirish tartiblari Arqondagi kuchlanish, tushishdagi impuls bosimi (dinamik kuchlar) Turli burchaklardagi tortishda kuch yo'nalishi va sug'urta nuqtalariga ta'siri Qutqaruv operatsiyalarining bosqichlari: izlash, baholash, tuzish, tushirish, evakuatsiya Qiyin sharoitda qaror qabul qilish, xavf tahlili va xavfsizlikka e'tibor berish qoidalari Jabrlanuvchini baholash va uni qutqaruv tizimiga xavfsiz joylashtirish usullari Qor ko'chkisi, shamol bosimi, muzlagan yuzalarga oid xatarlar Balandlikdagi gipoksiya, kislorod yetishmovchiligi va ularning oqibatlari
	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. Qutqaruvchi-alpinist har bir harakatida o'zining va jamoa a'zolarining xavfsizligini ustuvor deb bilishi kerak 2. Balandlikdagi harakatlar xavfsizligini ta'minlash uchun anjomlar va vositalarni to'g'ri tanlash va ishlatishga mas'ullik 3. Qiyin sharoitlarda muammolarni tez aniqlab, ularga samarali yechim topish 4. O'z imkoniyati va malakasini doimiy ravishda takomillashtirib borish, yangi anjomlar va texnologiyalarni o'zlashtirish 5. Tog'lar, baland va chuqurliklarda ishlatish uchun mo'ljallangan himoya vositalari va boshqa tog'-alpinist anjomlaridan foydalanishni mukammal bilish

B2.3- Alpinistlik asbob- uskunalardan va maxsus texnikalardan foydalanish	B2.01.3- Texnika qoidalariga muvofig tarzda alpinistik jihozlar bilan yuqoriga va pastga harakat qilish usullarini bajarish	Mehnat harakatlari: 1. Qutqaruv operatsiyasining maqsadini va yo'nalishini aniqlash 2. Marshrutdagi xavf-xatarlarni tahlil qilish (balandlik, tiklik, maydon vaziyati) 3. Qo'llaniladigan jihozlarni tekshirish 4. Himoya vositalarini kiyish 5. Arqonga jumar uskunasi tutashtirish va tanaga bog'lash 6. Arqonda tana vaznini teng taqsimlash, ortdagi bog'lamlarni sug'urta nuqtalariga ulash 7. 2-3 metr harakatdan so'ng anker nuqta yaratish va mavjud nuqtaga tutashish, har harakatda 3 ta nuqtada sug'urtani ta'minlash 8. Qurilmaga karabiner orqali kamar tutashtirish 9. Bir qo'l bilan tushish tezligi nazorat qilinadi, ikkinchi qo'l tormoz vazifasini bajarish 10. Asta-sekin tushish, har bir 2–3 metrda sug'urta nuqtalarini qayta tiklash 11. Mayatnik harakatini amalga oshirish uchun arqondan keng burchakda sug'urta qilish 12. Qiya va yonbosh harakatlarda ankraj nuqtalar tashkil qilish va ularga tutashish 13. Turli nuqtalarda karabinerlar orqali qayta-qayta bog'lanish 14. Balandlikda tana vaznini to'g'ri taqsimlash 15. Jabrlanuvchini qutqarish paytidagi harakatlar: Jabrlanuvchini maxsus kamar hamda zambilga xavfsiz joylashtirish, qo'shimcha sug'urta tizimini qo'llash, jabrlanuvchi bilan birga tushishda kontrolli tushish texnikasi, tana og'irligi va joylashuvini nazorat qilib harakat qilish Ko'nikmalar: Arqonda yuqoriga sug'urta tizimida harakat qilishda tana muvozanati va yuk taqsimotini saqlash Arqonda kontrolli tushishni amalga oshirish va tormoz pozitsiyasini saqlash Avtomatik to'xtatish tizimidan foydalanish Turli bog'lamlarni bog'lash va anjomlar orasida xavfsiz tutashuvni ta'minlash Karabiner turlarini farqlash Arqon turlarini diametr va yuk ko'tarish qobiliyatiga qarab tanlash Qutqaruvchi hamda jabrlanuvchi uchun mustaqil xavfsizlik konturlarini yaratish Jabrlanuvchini nosilkaga hamda qutqaruvchi kamarga xavfsiz joylashtirish Har bir harakatni oldindan kelishib olish
--	--	--

		Bilimlar:
		Arqonlarning turlari, xususiyatlari va ularning ishlash qoidalari
		Karabinerlar, tormoz bloklari, platforma va boshqa alpinistik uskunalarning tuzilishi va ishlash prinsiplari
		Jihozlarni tanlash, tekshirish va ularning ishlash vaziyatini baholash uslublari
		Arqonda harakat qilish texnikasi va qoidalari
		Yuqoriga chiqishda va pastga tushishda alpinistik qurilmalardan to'g'ri va samarali foydalanish usullari
		Arqonda va qutqaruv operatsiyalarida qo'llaniladigan bog'lam turlari
		Uzellarning ishlash xususiyatlari va ularning xavfsizligi
		Qutqaruv joyiga chiqish, travers qilish va jabrlanuvchini pastga tushirish bo'yicha amaliy va nazariy bilimlar
		Har bir bosqichida xavf tahdidlarini aniqlash va kamaytirish usullari
		Balandlik ta'sirlari va charchoqning oldini olish uslublari
		Og'ir sharoitlarda xavfsiz harakat qilish qoidalari
	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. Har bir harakatida xavfsizlikni birinchi o'ringa qo'yish
		2. Jihozlarning vaziyatini tekshirish va to'g'ri o'rnatilishini nazorat qilish
		3. Boshqalar hayotiga ta'sir qiluvchi qarorlar qabul qilishda yetarli darajada ongli va e'tiborli bo'lish
		4. Marshrut tanlash, jihozlardan foydalanish va harakat yo'nalishini baholashni mustaqil amalga oshirish
B3.3- Qutqaruv ishlarini xavfsiz va samarali amalga oshirish	B3.01.3- Xavfli qutqaruv ishlari davomida shaxsiy himoya vositalari va xavfsizlik choralarini qo'llash	Mehnat harakatlari:
		1. Himoya vositalarini hamda maxsus kiyimlarni tayyorlash va o'z vaqtida to'g'ri kiyish
		2. Har bir himoya vositasining ishlash holatini tekshirish (yaroqliligi, shikastlanmaganligi)
		3. Kamarni to'g'ri bog'lash va sug'urta qurilmalarga to'g'ri tutashtirish
		4. Arqon va sug'urta anjomlarini to'g'ri tanlash va to'g'ri bog'lash
		5. Harakat jarayonida shaxsiy himoyaga e'tibor berish
		6. Boshqa qutqaruvchilar va jabrlanuvchilar bilan muvofiqlikda harakat qilish
		7. Shaxsiy xavfsizlikka e'tibor qaratish

		Ko'nikmalar: Kaska, maxsus kiyim, poyabzal, qo'lqop kabi himoya vositalarini vaziyatga mos ravishda tanlash Kaska, kamarlar, arqonlar va boshqa jihozlarni muntazam tekshirib, nosozliklarni aniqlash Arqonda harakatda bo'lgan vaqtda harakatni nazorat qilish va muvozanatni saqlash Ortiqcha tezlikdan saqlanish Har qanday xavfni aniqlash va oldini olish uchun tezkor qaror qabul qilish Murakkab vaziyatlarda psixologik barqarorlikni saqlash Charchoqni kamaytirish usullari va tez tiklanish yo'llarini qo'llash Bilimlar: Shaxsiy himoya vositalari turlari va ularning maqsadi va vazifalari Himoya vositalarini to'g'ri tanlash va kiyish qoidalari Himoya vositalarini shikastlanishlari va ishlash qobiliyatini aniqlash qoidalari Qutqaruv operatsiyalarida alpinist va qutqaruv uskunalaridan xavfsiz foydalanish qoidalari Xavfli vaziyatlarda tezkor harakat qilish usullari Balandlikdagi qiyin sharoitlarda inson organizmining xususiyatlari Stress, charchoq va psixologik vaziyatlarni boshqarish usullari
	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. Balandlikda ishlashda xavfsizlik qoidalarini buzmaslik 2. O'z salomatligi va jismoniy vaziyatini baholab, xavfli operatsiyada ishtirok etish to'g'risida oqilona qaror qabul qilish 3. Yo'nalishni tanlash, veryovkani qanday tortish, qayerga ulanish kabi qarorlarni vaziyatga qarab to'g'ri baholab amalga oshirish 4. Shoshilinch vaziyatlarda o'zini va boshqalarni himoya qilish uchun tezkor va mustaqil harakat qilish
Texnik va/yoki texnologik talab		Yuqoriga va pastga harakat texnikalari: Veryovka bilan yuqoriga ko'tarilish (vertikal harakat) va tushish usullarini to'g'ri bajarish. Barcha harakatlar va jihozlar Mehnat muhofazasi, Sanoat xavfsizligi va Olot vositalari standartlariga to'liq mos bo'lishi kerak Qutqaruv ishlari mobaynida har bir harakat belgilangan texnologik karta bo'yicha amalga oshirilishi kerak. Tog' chang'ilari, Qorda yurish moslamasi, Muzda harakatlanish moslamasi, Qorda qidiruv ilgagi, Arqonda tushish moslamasi, Alpinist himoyalovchi kamarlar, himoyalovchi moslamasi

Kasbning nomi	Qutqaruvchi-g'avvos	
Mashg'ulot nomining kodi	54110	
TMR bo'yicha malaka darajasi	3	
Malakani baholashga qo'yiladigan talabalar	Malakani baholash tavsiya etiladi	
Amaliy tajriba (ish staji)ga qo'yilgan talablar:	Ish staji talab etilmaydi	
Layoqatiga va shaxsiy kompetensiyalarga qo'yilgan talablar	18 yoshga to'lgan 30 yoshdan oshmagan bo'lishi, erkak, yuqori darajadagi jismoniy tayyorgarlik va chidamli, jismonan sog'lom va harbiy xizmatni o'tagan bo'lishi. Qutqaruvchi bo'lish uchun ishga qabul qilishdan oldin va mehnat faoliyati davomida tibbiy ko'riklardan o'tish talab qilinadi Yurak-qon tomir tizimi yaxshi bo'lishi – yurak xastaliklari, gipertoniya bo'lgan shaxslarga bu kasbda ishlash tavsiya etilmaydi O'pka va nafas olish tizimi sog'lom bo'lishi – astma, nafas yo'llari kasalliklari bo'lgan shaxslar uchun ishlash xavfli hisoblanadi Quyosh va sovuqqa chidamlilik – harorat o'zgarishlariga chidamli bo'lishi shart Psixologik barqarorlik – stress bo'lmasligi kerak Ko'rish va eshitish qobiliyati yaxshi bo'lishi – yaxshi ko'rish va eshitish qobiliyati talab qilinadi Keskin vaziyatlarda vazminlikni saqlay olish, his-tuyg'ularni boshqarish Vazifalarni ustuvorlikka qarab taqsimlash va o'z vaqtida bajarish Ishga va jamoaga nisbatan mas'uliyatli bo'lish, topshiriqlarni aniq bajarish Murakkab sharoitlarda ham o'z vazifasini samarali bajarish uchun harakat qilish	
Ta'lim darajasiga qo'yilgan talablar:	boshlang'ich professional ta'lim, o'rta maxsus ta'lim	
Norasmiy va informal ta'lim bilan bog'liqligi	norasmiy (informal) ta'lim yoki amaliy tajriba	
Kasbiy standartlar reyestrda mavjudligi	-	
Kasbning boshqa mumkin bo'lgan nomlari:	Xizmatchi I/Ch Qutqaruvchi-g'avvos	
Boshqa kasblar bilan aloqadorligi	TMR bo'yicha malaka darajasi:	Kasbning nomi:
	3	Qutqaruvchi
	3	Qutqaruvchi-alpinist
	3	Qutqaruvchi-haydovchi
	3	Qutqaruvchi- yong'in o'chiruvchi
	4	Qutqaruv qism boshlig'i
	4	Qutqaruvchi-alloqachi.
	4	Qutqaruvchi-kinolog

		4	Qutqaruvchi-yo'riqchi
		5	Qutqaruvchi-feldsher
Mehnat funksiyalarining tavsifi			
Kodi va nomi	Mehnat vazifalari		
D1.3- Favqulodda vaziyatlarda tayyorgarlik va rejalashtirish ishlarini amalga oshirish	D1.01.3- Suv osti topografiyasi, oqimlar va xavfli joylarni o'rganish	O'qitish natijalari	
		Mehnat harakatlari:	
		1. Suv ostiga tushishga tayyorgarlik ko'rish, qurilmalarni tekshirish (akvalang, ballon, nafas olish tizimi, maska, lampa, aloqa vositasi)	
		2. Havo zaxirasini hisoblash va suvda bo'lish vaqtini belgilash	
		3. Hamkorlar bilan harakat rejasini kelishib olish	
		4. Suv osti topografiyasini ko'zdan kechirish-tub relyefini, baland va chuqur nuqtalarni kuzatish	
		5. Suv osti tuzilmalari, to'siqlar, vayrona va yoriqlar kabi potensial xavf manbalarini aniqlash	
		6. Suv oqimlari va yoritilmagan hududlarni baholash, suvdagi oqimlar yo'nalishi va kuchini kuzatish	
		7. Suv tubidagi ko'rinmas to'siqlarni aniqlash	
		8. Xavfli joylarni belgilash va hisobot berish	
		9. Aniqlangan xavfli joylarni belgilovchi vositalar bilan belgilash	
		10. Hamkasblarga va rahbariyatga topilgan nuqtalar, kirish-chiqish masofasi va xavf darajasi haqida aniq hisobot berish	
		11. Suv ostida harakatlanishda xavfsizlikni ta'minlash	
		12. Suv tubidagi xavfli joylardan ehtiyotlik bilan o'tish, boshqa g'avvoslar bilan uzluksiz aloqada bo'lish	
		Ko'nikmalar:	
		Suv ostida harakatlanish balansni saqlagan holda oqimga qarshi suza olish va harakatlanish	
		Uzoq vaqt davomida nazoratli, tejamkor nafas olishni amalga oshirish	
		Suv osti topografiyasini aniq kuzatish suv tubidagi relyefni (chuqurlik, tepalik, to'siqlar) ko'z bilan tez va aniq farqlay olish	
		Turli sharoitlarda obyektlarni aniqlash	
		Suv oqimining tezligi, yo'nalishi va yon ta'sirini aniq baholash	
		Oqimdan xavfsiz foydalanish va uni chetlab o'tish yo'llarini tanlay olish	
		Xavfli joylarni aniqlash va belgilash	
		Suv ostida kompas, buyraklar, tabiiy belgilar orqali yo'nalishni yo'qotmaslik	

		Bilimlar: Suv tubi relyefi turlari (tekislik, chuqurlik, tepalik, g'orlar, yoriqlar va sun'iy to'siqlar) Tabiiy va texnogen obyektlar Suv oqimlari tezligi, yo'nalishi, turli sharoitlardagi ta'siri Suv temperaturasi va sho'rlik darajasiga qarab harakat qilish xatarlari Suv osti xavfsizligi va xavfli joylarni aniqlash usullari Qutqaruv taktikasi va strategiyasi Qutqaruv jarayonida suv ostida xavfsizlikni ta'minlash uslublari Suv ostida ishoralar, signallar va maxsus aloqa tizimlari
	D1.02.3- Suvda qutqaruv asbob-anjomlarini va boshqa jihozlarni tayyorlash	Mehnat harakatlari: 1. Uskunalarni vizual va texnik tekshirish, uskuna (kislород balloni, maska, arqon va boshqalar)ni ko'z bilan tekshirish va tashqi nuqsonlarini aniqlash 2. Ballondagi bosim darajasini tekshirish 3. Uskunalarining ishchi holatini tekshirish (masalan, havo chiqishi, maska germetikligi) 4. Kislород ballonlarini belgilangan qoida va xavfsizlik talablariga muvofiq to'ldirish 5. Kislород tizimini regulyator, shlang va nafas olish qurilmalari bilan bog'lash va sinovdan o'tkazish 6. Arqon va boshqa yordamchi jihozlarni tayyorlash 7. Arqonlarni uzunligi va chidamliligi bo'yicha tekshirish 8. Jihozlarni belgilangan tartibda joylashtirish va transportirovka qilish Ko'nikmalar: Suv osti nafas olish uskunalarini tayyorlash Kislород ballonlarini to'g'ri to'ldirish va bosimni tekshirish Uskunani g'avvosning suzish vaqtiga va chuqurlikka moslashtirish Arqonlar va mexanik jihozlar bilan ishlash Arqonlardan xavfsiz harakat qilish evakuatsiya uchun samarali foydalanish Tezkor vaziyatlarda uskunalarni qayta tayyorlash Favqulodda vaziyatda uskunani zudlik bilan almashtirish va ta'mirlash Bilimlar: Suv osti nafas olish uskunalari tuzilishi va ishlash tamoyili Kislород ballonining konstruksiyasi va bosim tizimlari Ixcham suv osti razvedkasida qo'llash imkoniyatlari va chegaralari Texnik xizmat ko'rsatish va nazorat qoidalari Suv usti va suv ostida uskunalar ishlashini nazorat qilish usullari

		Qutqaruv uskunalari bilan ishlashdagi xavfsizlik qoidalari
		Tezkor qaror qabul qilish va xavfli vaziyatlarni baholash metodlari
D1.03.3- Jamo bilan hamkorlikda suvdagi qutqaruv taktikalarini ishlab chiqish		Uskuna nosozliklarini o'z vaqtida aniqlash va zudlik bilan bartaraf qilish choralari
		Mehnat harakatlari:
		1. Suvdagi favqulodda holat sharoitlarini baholab, jamoaviy qutqaruv rejasini ishlab chiqish
		2. Qutqaruv guruhining harakat ketma-ketligini va har bir a'zoning vazifasini belgilash
		3. Mashg'ulotlarda suvdagi qutqaruv amaliyotlarini sinovdan o'tkazish, xavfsizlik choralari bajarilishini nazorat qilish
		Ko'nikmalar:
		Jamoaviy qutqaruv jarayonini muvofiqlashtirish
		Qutqaruv uskunalari va aloqa vositalaridan samarali foydalanish
		Taktik reja asosida suv ostida yoki suv yuzasida harakatni uyg'unlashtirish
		Bilimlar:
		Suv osti va suv yuzasidagi qutqaruv taktikasi hamda xavfsizlik qoidalari
		Jamoaviy boshqaruv va aloqa o'rnatish usullari
		Suv oqimi, chuqurlik va ob-havo sharoitlarining qutqaruv ishlariga ta'siri
Mas'uliyat va mustaqillik:		1. Uskunalarining to'g'ri tayyorlanishi va tekshirilishi uchun javobgarlik
		2. Har bir uskuna texnik talablarga muvofiq va ishlashga tayyor bo'lishiga kafolat berish
		3. Tekshiruv jarayonida nosozliklarni aniqlash va bartaraf etishni ta'minlash
		4. Favqulodda vaziyatlarda tez va to'g'ri harakat qilish
		5. Qutqaruv ishlarida uskunalarini tez va samarali tayyorlash
		6. Jamoa a'zolariga uskunalardan to'g'ri foydalanish bo'yicha aniq ko'rsatmalar berish
		7. Uskunalarini mustaqil ravishda tayyorlash va nazorat qilish
		8. Tekshirish va tayyorlash jarayonlarini boshqarish, zarur bo'lganda muammolarni mustaqil aniqlash va hal qilish
		Mehnat harakatlari:
		1. Hodisa yuz bergan joyni suv tubi xususiyatlari, chuqurligi, oqim kuchini baholash
		2. Jabrlanuvchini topishda xavfsizlik qoidalari bilan tanishish va bajarish

D2.3 Favqulodda vaziyatlarda jabrlanuvchilarni qidirish va qutqarish ishlarini bajarish	D2.01.3- Suvda cho'kkan va yo'qolgan jabrlanuvchilarni qidirish	3. Jabrlanuvchi topilganda zudlik bilan yuzaga chiqarish uchun ishora berishi hamda boshqa g'avvoslardan yordam so'rash 4. Jabrlanuvchini yuzaga chiqarish va birinchi yordam ko'rsatish Ko'nikmalar: Suv ostida qidirish G'avvos uskunalaridan foydalanish Uskunalarda nosozlik yuzaga kelganda zudlik bilan harakat qilish Xavfsizlik va o'zini himoya qilish Jabrlanuvchini to'g'ri usulda suv yuzasiga olib chiqish Bilimlar: Suv ostida qidirish va qutqarish usullari Suv ostida ishlash uchun maxsus jihozlar tuzilishi va ishlash tamoyillari Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish va xavfsizlik qoidolari Jabrlanuvchiga birinchi yordam ko'rsatish talablari
	D2.02.3 Jabrlanuvchini topgach, uni yuqoriga olib chiqish uchun maxsus usullardan foydalanish	Mehnat harakatlari: 1. G'avvos jabrlanuvchiga yetib borgach, harakatlanayotgan, hushidagi jabrlanuvchi bilan muloqot o'rnatishga urinish va uni tinchlantirishga harakat qilish 2. Suv yuzasiga chiqarishda jabrlanuvchiga havo ballondan nafas berish imkoni bo'lsa, undan foydalanish 3. Agar suv oqimi kuchli bo'lsa, og'imga qarshi va xavfsiz yo'nalishda harakatlanish 4. Yordamchi g'avvoslar bilan birgalikda hamkorlikda harakat qilish Ko'nikmalar: Jabrlanuvchini to'g'ri ushlab va nazorat qilish Jabrlanuvchining holatiga qarab to'g'ri ushlab usulini tanlash Suv ostida harakatlanish va yuzaga chiqarish Qutqaruv uskunalaridan foydalanish Hamkorlikda ishlash va ishoralar bilan muloqot qilish Hushidan ketgan jabrlanuvchi bilan muomala qilish O'z xavfsizligini ta'minlash Bilimlar: Suvdagi jabrlanuvchining holati va reaksiyasini tushunish asoslari Qutqaruvchi-g'avvos uchun zarur bo'lgan texnikalari Jabrlanuvchini ushlab va yuzaga chiqarish usullari

		Suvdan chiqarilgandan keyin birinchi yordamni ko'rsatish, sun'iy nafas berish va asosiy reanimatsiya tadbirlari
	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. Jabrlanuvchilarning hayoti va sog'lig'ini saqlash — Qutqaruv jarayonida har bir harakati jabrlanuvchining xavfsizligiga qaratilgan javobgarlik
		2. Qutqaruv ishlarini aniq va vaqtida amalga oshirish — vaqtni tejash va tezkorlik bilan jabrlanuvchini topish hamda qutqarish
		3. Qutqaruv ishlarini mustaqil ravishda rejalashtirish va amalga oshirish qobiliyati — Voqea joyida tez va samarali qaror qabul qilish
		4. Jabrlanuvchining vaziyatiga qarab tezkor va mustaqil harakat qilish — Qiyin sharoitlarda ham o'zini yo'ldan chiqarmay, maqsadga muvofiq harakat qilish
D3.3 Favqulodda vaziyatlarda jabrlanuvchilarga birinchi yordam ko'rsatish	D3.01.3 Jabrlanuvchilarni ko'zdan kechirish, nafas olishi va yurak urishini tekshirish	Mehnat harakatlari:
		1. Jabrlanuvchini favqulodda vaziyat yuz bergan joydan topish, uni ehtiyotkorlik bilan tan jarohatlarni ko'zdan kechirish, hushi bor-yo'qligini tekshirish
		2. Xavfli joyda bo'lsa, uni xavfsiz joyga ehtiyotkorlik bilan ko'chirish
		3. Nafas olishini tekshirish: ko'krak harakati, nafas olish ovozi, og'izdan havo chiqishi, yurak urishini tekshirish
		4. Yurak urishi bo'lmasa — jonini saqlash uchun yurak urishini qo'l bilan qaytarish va sun'iy nafas berish
		5. Birinchi yordam ko'rsatish: Sun'iy nafas berish; Yurak urish yo'q bo'lsa, ko'krak qafasini bosish; Qon ketishini to'xtatish
		6. Jabrlanuvchini maxsus nosilka, qutqaruv himoya vositalari va suzish vositalari yordamida xavfsiz joyga olib chiqish
		7. Evakuatsiya paytida uning vaziyatini doimiy nazorat qilish
		Ko'nikmalar:
		Jabrlanuvchini xavfsiz va to'g'ri ushlash
		Suv ostida harakat qilish va suzish
		Qutqaruvchi uskunalaridan samarali foydalanish
		Qutqaruv jarayonida xavfsizlikni ta'minlash
		Jabrlanuvchini xavfsiz evakuatsiya qilish
		Jabrlanuvchini suzuvchi vositalar yordamida suvdan chiqarish
		Favqulodda vaziyatda tezkor va aniq qaror qabul qilish
		Bilimlar:
		Jabrlanuvchining nafas olishini va yurak urishidagi belgilari
		Qutqaruvchi uskunalar va ulardan foydalanish tartibi
		Suv ostida harakat qilish va yuzaga chiqarish qoidalari

		Jabrlanuvchini himoya qilgan holda suv yuzasiga olib chiqish texnikalari
		Shaxsiy xavfsizlikni ta'minlash va favqulodda vaziyatlarda tezkor qarorlar qabul qilish metodikalari
D3.02.3 Suvda ko'p vaqt qolgan jabrlanuvchilarga tezkor yordam berish		Mehnat harakatlari:
		1. Jabrlanuvchini ehtiyotkorlik bilan xavfsiz ushlab suv yuzasiga olib chiqish
		2. Jabrlanuvchiga tezda sun'iy nafas berish va nafas yo'llarini tozalash
		3. Jabrlanuvchini tezda isitish choralari ko'rish
		4. Qon aylanishini yaxshilash uchun yo'naltirilgan massaj va boshqa birinchi yordam choralari qo'llash
		5. Jabrlanuvchining nafas olishini, yurak urishi va umumiy holatini doimiy kuzatish
		Ko'nikmalar:
		Jabrlanuvchini suv yuzasiga tez va xavfsiz olib chiqish uchun maxsus usullarni qo'llash
		Sun'iy nafas berish va birinchi yordam ko'rsatish
		Jabrlanuvchini isitish va sovuqdan muhofaza qilish usullarini amalga oshirish
		Haroratni nazorat qilish va jismoniy holatni baholash
		Murakkab vaziyatlarda psixologik barqarorlikni ta'minlash
		Bilimlar:
		Suvda cho'kish jarayoni va uning organizmga ta'siri
		Jabrlanuvchini suvdan xavfsiz chiqarish usullari
		Qutqaruv uskunalari va ulardan foydalanish qoidalari
		Shaxsiy va jamoaviy xavfsizlik talablari
		Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish asoslari
Mas'uliyat va mustaqillik:		1. Jabrlanuvchining hayotini saqlab qolish uchun to'g'ri, tez va aniq harakat qilish
		2. Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish bo'yicha qonunlar, sanitariya va xavfsizlik qoidalariga amal qilish
		3. Jabrlanuvchining vaziyatini mustaqil baholab, zarur choralarni darhol qo'llash
		4. G'avvos sifatida suv ostida harakatni, qutqaruv strategiyasini mustaqil ravishda rejalashtirish
		5. Suvdagi maxsus sharoitda (masalan, ko'rinadiganlik past bo'lsa, to'siqlar bo'lsa) mustaqil harakat qilish
Texnik va/yoki texnologik talab		Jabrlanuvchini suvdan chiqargach, jarohat gipotermiyani hisobga olgan holda tibbiy protokollar asosida yordam ko'rsatish Evakuatsiya jarayonida maxsus nosilkalar qo'lda ko'chirish texnologiyalaridan foydalanish Tez yordam kelgunga qadar monitoring va kuzatuvni to'xtatmaslik G'avvoslik ishlarida foydalaniladigan nafas olish apparatlar, quruq turdagi gidrokostyum, ho'l turdagi

	gidrokostyum, suv osti maskasi nafas olish trubkasi, g'avvoslarning chuqurlikni o'lchash asbobi, Vodolazlar aloqa vositasi (ehtiyot qismlar va asbob-uskunalari), qutqaruv vositalari bilan jamlangan motorli qayiq va qo'shimcha yordamchi suzish vositalaridan samarali foydalanish
--	---

LOYIHA

Kasbning nomi	Qutqaruvchi-haydovchi	
Mashg'ulot nomining kodi	54110	
TMR bo'yicha malaka darajasi	3	
Malakani baholashga qo'yiladigan talabalar	Malakani baholash tavsiya etiladi	
Amaliy tajriba (ish staji)ga qo'yilgan talablar:	Ish staji talab etilmaydi.	
Layoqatiga va shaxsiy kompetensiyalarga qo'yilgan talablar	18 yoshga to'lgan 30 yoshdan oshmagan bo'lishi, erkak, yuqori darajadagi jismoniy tayyorgarlik va chidamli, jismonan sog'lom va harbiy xizmatni o'tagan bo'lishi, Qutqaruvchi bo'lish uchun ishga qabul qilishdan oldin va mehnat faoliyati davomida tibbiy ko'riklardan o'tish talab qilinadi. Haydovchilik guvohnomasi (kategoriya "B-C" va "D" ko'p vaziyatlarda talab qilinadi); Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish bo'yicha maxsus tayyorgarlik kurslarini o'tgan bo'lish. Belgilangan qoidalarga rioya qilish; Mehnat intizomi va xizmatga sadoqat; O'z-o'zini baholash va tanqidiy fikrlash; Kamchiliklarni anglash va ularni bartaraf etish ustida ishlash; Tez o'zgaruvchan muhitda ishlashga tayyorlik; Qiyin, xavfli va uzoq muddatli qutqaruv ishlarida faol ishtirok; Qutqaruv texnikasi va vositalari bo'yicha bilimga ega bo'lish; Favqulodda vaziyatlarning turlari va ularga qarshi harakat taktikalarini bilishlari; Jismoniy tayyorgarlik va chidamlilik ko'nikmalariga ega bo'lish; Notinch va xavfli sharoitlarda ham to'g'ri fikr yuritib, muammoni hal qilish;	
Ta'lim darajasiga qo'yilgan talablar	Boshlang'ich professional ta'lim, o'rta maxsus ta'lim Favqulodda vaziyatlar vazirligi tomonidan tashkil etilgan qisqa muddatli qayta tayyorlash va malaka oshirish kurslaridan o'tishlari talab etiladi	
Norasmiy va informal ta'lim bilan bog'liqligi	norasmiy (informal) ta'lim yoki amaliy tajriba	
Kasbiy standartlar reyestrda mavjudligi	-	
Kasbning boshqa mumkin bo'lgan nomlari	Xizmatchi I/Ch Qutqaruvchi-haydovchi	
Boshqa kasblar bilan aloqadorligi	TMR bo'yicha malaka darajasi:	Kasbning nomi:
	3	Qutqaruvchi
	3	Qutqaruvchi-g'avvos
	3	Qutqaruvchi-alpinist

	3	Qutqaruvchi- yong'in o'chiruvchi
	4	Qutqaruv Smena boshlig'i
	4	Qutqaruvchi-alloqachi.
	4	Qutqaruvchi-kinolog
	4	Qutqaruvchi-yo'riqchi
	5	Qutqaruvchi-feldsher
Mehnat vazifalarining tavsifi		
Kodi va nomi	Mehnat vazifalari	
E1.3- Qutqaruvchilarning favqulodda vaziyat joyiga tez va xavfsiz yetib borishini ta'minlash	E1.01.3- GPS, navigator va dispatcher ko'rsatmasi asosida yo'l harakatining real sharoitida tez va xavfsiz yo'lini tanlash	O'qitish natijalari
		Mehnat harakatlari:
		1. Tezkor harakatga tayyor turish uchun avtomashina texnik vaziyati muntazam tekshirilishi, qutqaruv asboblari va uskunalar to'g'ri joylashtirilib saqlanishi hamda doimiy navbatda va tayyor vaziyatda bo'lish
		2. Favqulodda chaqiruvdan so'ng dispatcherdan to'g'ri manzil va vaziyatni qabul qilish, dispatcher ko'rsatmasi, navigator GPS orqali eng qisqa va xavfsiz yo'lni aniqlash, yo'l sharoitlarini hisobga olgan holda tezda alternativ yo'llarni tanlash
		3. Harakat paytida sirena va maxsus signallardan foydalanib harakat qilish, qonunga muvofiq afzallikni saqlash va boshqa harakat ishtirokchilariga xavf tug'dirmaslik
		4. Favqulodda vaziyat joyiga yetib kelgach, avtomashinani xavfsiz joyga qo'yish, qutqaruv asboblari tushirishga yordam berish
		5. Jabrlanuvchilar hamda qutqaruvchilarni ehtimoliy xatarlar haqida ogohlantirish
		6. Qaytib kelgandan so'ng yoqilg'i to'ldirish, texnik vaziyatni tekshirish, navbatdagi chaqiruvga tayyorgarlik ko'rish
		Ko'nikmalar:
		Yo'l to'siqlari va avariylarni oldindan aniqlash, shoshilinch vaziyatda xavfsizlikka rioya qilgan holda harakat qilish
		Dispatcher aloqasi orqali yo'nalishlarni qabul qilish, relyef va harakat qoidalariga muvofiq to'g'ri marshrut tanlash
		Favqulodda harakatlanishda sirena va yorug'lik signallaridan oqilona foydalanish, boshqa harakat ishtirokchilari bilan vizual va signal orqali samarali aloqa qilish
		Xaritalar va navigatordan foydalanib tez va qisqa marshrut tanlash, zararlangan hududlarni aylanib o'tish

		Nostandart vaziyatlarda sarosimaga tushmasdan tez va aniq qaror qabul qilish, mas'uliyatli boshqaruvni ta'minlash
		Avtomobilning dvigatel, tormoz, yoqilg'i va yorug'lik tizimlarini doimiy tekshirish, yo'ldagi texnik muammolarni tez va samarali bartaraf etish
		Bilimlar:
		Yo'l harakati qoidalari, maxsus transport uchun berilgan imtiyozlar va afzalliklari
		Sirena va yorug'lik signallaridan foydalanishda harakat qoidalari
		Shoshilinch vaziyatlarda boshqa haydovchilar bilan muloqot va ularga yo'l berish tartiblar
		GPS, navigator va elektron xaritalardan samarali foydalanish usullari
		Dispetcher ma'lumotlariga asoslanib to'g'ri marshrutni tanlash metodikalari
		Qisqa, xavfsiz va qulay yo'lni belgilash usullari va strategiyalari
		Transport vositasining tuzilishi va ishlash prinsiplari
	E1.02.3- Hodisa joyidagi yo'l infratuzilmasi sharoitini baholash, xavf tug'diruvchi to'siq va uchastkalarni aniqlash hamda transport vositalari harakati uchun xavfsiz alternativ yo'nalishlarni ishlab chiqish	Mehnat harakatlari:
		1. Voqea joyiga yetib borishdan oldin va borgach, yo'l sharoitini tezda baholash
		2. Dispetcher, rahbar bilan aloqa o'rnatish, hodisa haqida aniq ma'lumotni olish
		3. Yo'ldagi to'siqlar- ag'darilgan daraxtlar, mashina qoldiqlari, suv to'plangan joylar, yong'in hamda vayrona inshootlarni aniqlash
		4. Xavfli hududlarni (gaz chiqishi, radiatsiya, kimyoviy moddalar tarqalishi) belgilaydi va oldindan ogohlantirish
		5. Avvaldan berilgan xarita, navigatsiya vositalaridan foydalanib, xavfsiz va tezkor aylanma yo'llarni topishga harakat qilish
		6. Yo'lda harakatlanayotganda tezlik va masofani ehtiyotkorlik bilan nazorat qilish
		7. Dispetcher bilan aloqa orqali o'z joylashuvini va vaziyatni muntazam ma'lum qilib turish
		Ko'nikmalar:
		GPS, onlayn xaritalar va dispetcher ma'lumotlaridan tez foydalanib, xavfli hududga eng qisqa va xavfsiz yo'lni tanlash
		Yo'l to'siqlari, transport tirbandligi zarar ko'rgan infratuzilmalarni hisobga olish
		Alternativ yo'llar va aylanma marshrutlarni tezda belgilay olish
		Qiyin yo'l sharoitida mashinani xavfsiz boshqarish

		Sirena va maxsus signallardan to'g'ri foydalanib, harakatda afzallikka ega bo'lsa ham, boshqa ishtirokchilar xavfsizligini ta'minlash
		Xavfli holat bo'lganda harakatni to'xtatish
		Yo'l shartlari, texnika imkoniyatlari va chegaralari haqida to'liq ma'lumotga ega bo'lish
		To'siqlar va xavfli hududlar (masalan, yong'in, radiatsiya, kimyoviy moddalar tarqalishi)ni aniqlash va ulardan saqlanish
		Favqulodda vaziyatlarda turli holatlarda haydovchilik qilish
		Bilimlar:
		Yo'l harakati qoidalari va maxsus rejimda harakat qilish qoidalari
		Qiyin sharoitda avtomashinani xavfsiz boshqarish prinsiplari
		Yo'l xavfsizligi qoidalari va favqulodda vaziyatlarda maxsus talablari
		Xavfli hududlar va favqulodda vaziyatlar
		Transport vositasining mexanik va texnik holatini baholash, eng oddiy ta'mirlash ishlarini bajarish qoidalari
		Qutqaruv mashinasini xavfli hududdan yetarlicha masofada to'xtatish usullari
		Mashinani shamolga qarshi, yuqori nuqtada va evakuatsiyaga qulay vaziyatda joylashtirish qoidalari
		Tez evakuatsiya va qayta harakatga tayyor turishni ta'minlash qoidalari
		Qutqaruv mashinasi va uskunalar xavfsizligini ta'minlash bo'yicha metodikalari
		Tezkor va xavfsiz qaror qabul qilish uslublari
	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. Yo'lni to'g'ri tanlash orqali qutqaruvchilarning tez va xavfsiz yetib borishini ta'minlash
		2. Dispetcher va boshqa jamoa a'zolari bilan doimiy hamkorlikda bo'lish, ularning ko'rsatmalariga amal qilish
		3. Binolarning qulashi, yong'in, suv to'lqinlari kabi favqulodda vaziyatlarda mustaqil ravishda xavf darajasini aniqlay olish
		4. Tezkor va samarali harakat qilish hamda to'xtash joyini xavfsiz va maqbul tanlashda mustaqil namoyon etish
		Mehnat harakatlari:
		1. Transport vositasining texnik tayyorgarligini ta'minlashda har bir chaqiruvga chiqishdan oldin texnika holatini to'liq tekshirish

E2.3- Qutqaruv mashinalarini va qutqaruv maxsus texnikalarini boshqarish	E.2.01.3- Maxsus avtotransport vositalarini xavfsiz va samarali boshqarish	2. Zarur ta'mirlash ishlarini vaqtida bajarish va texnik nosozliklarni aniqlash
		3. Harakat qoidalariga qat'iy amal qilish, ayniqsa favqulodda vaziyatlardagi maxsus talablarga rioya qilish
		4. Maxsus jihozlangan transportda yuklarning muvozanatini hisobga olib harakatlanish
		5. Harakat vaqtida transport orqali qutqaruvchilar va jabrlanganlarning xavfsizligini ta'minlash
		6. Har qanday texnik avariya, yong'in, suv to'loqini bo'lsa, avtomobilni xavfsiz evakuatsiya qilish
		7. Dispetcher va guruh komandiri bilan radioaloqada bo'lib, o'z harakatlari va joylashuvini doimiy ravishda bildirish
		8. Zarur holda qo'shimcha texnika chaqirish va xavf haqida jamoani ogohlantirish
		9. Yuqori xavfli sharoitda sovuqqon va aniq qaror qabul qilish
		10. Qo'rquvga berilishdan saqlanib, texnik vositani nazoratda ushlash, avariya vaziyatlariga qarshi tayyorgarlik va jamoaviy xavfsizlikni ta'minlash
		Ko'nikmalar:
		Maxsus texnika vositalarini boshqarish
		Xavfli hududlarda manevr qilish
		Avtotransportning asosiy tizimlarini (dvigatel, tormoz, transmissiya, elektr tizimi) tekshirish va xizmat ko'rsatish
		Nasoslar, arg'amchalar, generatorlar kabi qo'shimcha jihozlarni ishga tayyor holatda ushlash
		Hududlarni tez baholash va eng xavfsiz hamda samarali marshrutni tanlash
		GPS, navigator va xaritalardan foydalanish
		Favqulodda vaziyatlarda xavfsiz harakat qilish
		Har qanday vaziyatda avtomobilni tez evakuatsiya qilishga tayyor vaziyatda saqlash
		Qutqaruvchilar bilan birgalikda harakat qilish, ko'rsatmalarni to'g'ri tushunish va bajarish
		Dispetcher bilan radioaloqani amalga oshirish va o'z harakatini muvofiqlashtirish
		Stress vaziyatida tezkor fikrlash va qaror qabul qilish
		Nostandart vaziyatlarda o'zini yo'qotmaslik va to'g'ri qaror qabul qilish
		Bilimlar:
		Maxsus transport vositalarining asosiy qismlari: dvigatel, tormoz, transmissiya, rul va elektro sistema
		Har kuni texnik ko'rik o'tkazish va servis xizmati prinsiplari
		Maxsus jihozlar va uskunalarni ishlatish prinsipi

		Har bir qurilmaning foydalanish vaziyatlari va ehtiyot choralari
		Avtomashinadagi xavfsizlik vositalari
		GPS va xaritalardan foydalanish, murakkab sharoitda tezkor va xavfsiz marshrutni tanlash uslublari
		Geografik relyef, yo'l vaziyati va ob-havo sharoitiga asoslangan harakat yo'nalishini belgilash qoidalari
		Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish va xavfsizlikni ta'minlash, to'xtash joyini xavfsiz va strategik nuqtada tanlashning asosiy prinsiplari
		Qutqaruv guruhi bilan hamkorlik qilish tartiblari
		Dispatcher va qutqaruvchilar bilan aloqa o'rnatish tartibi
		Guruhda muvofiqlashtirilgan harakat qoidalari
		Nostandart vaziyatida xatarni baholash va to'g'ri yechim qabul qilish qoidalari
		Qo'rquvga berilishdan saqlanish va boshqalarga yordam berish usullari
		Yo'l harakati qoidalari va maxsus rejimda harakat qilish uslublari
		Tirband yo'llarda to'g'ri harakat qilish va boshqa harakat ishtirokchilarini ogohlantirish qoidalari
E2.02.3- Avtomobil shassisida joylashgan maxsus uskunalarni ishga tushirish		Mehnat harakatlari:
		1. Avtomobilni xavfsiz va barqaror yerga to'xtatish va xavfsizlik choralari ta'minlash
		2. Maxsus uskunalarni tekshirish — nasos, generator hamda kompressorning tashqi ko'rinishini va texnik vaziyatini vizual tekshirish
		3. Yonilg'i va yoqilg'i ta'minoti, yog'lash darajasini nazorat qilish
		4. Har qanday nosozliklarni aniqlash va xabar berish
		5. Uskunalarni ishga tushirishga tayyorlash-uskunalarni ishga tushirish uchun kerakli rejimni tanlash
		6. Har bir uskuna uchun ishga tushirish tartibini bajarish
		7. Ishga tushirish va ishlashni nazorat qilish, uskunalar ishlashida ovoz, vibratsiya va boshqa belgilarga diqqat qilish
		8. Texnik ko'rsatkichlarni (bosim, tok, kuchlanish) monitoring qilish
		9. Ish jarayonida xavfsizlikni ta'minlash
		10. Uskunalar to'g'ri va mukammal ishlashiga hamda atrofda gilarining xavfsizligiga e'tibor qaratish
		Ko'nikmalar:
		Uskunalar avtomobil shassisida joylashishi va ular bilan bog'liq texnik aloqalarni o'rnatish
		Turli uskunalarni uchun belgilangan ishga tushirish tartibini aniq bajarish

		Uskunaning tashqi va ichki qismlarini tekshirish, yoqilg'i, yog'lash va elektr ta'minoti vaziyatini nazorat qilish
		Uskunaning ishlash parametrlarini (bosim, tok, temperatura va h.k.) monitoring qilish, muammo va nosozlik belgilarini aniqlash va tegishli choralar ko'rish
		Ish jarayonida shaxsiy muhofaza vositalari va xavfsizlik qoidalariga qat'iy amal qilish
		Muammolarni bartaraf etish va texnik xizmat ko'rsatish
		Qutqaruv guruhi a'zolari bilan ishlash, dispetcher bilan aloqa qilish, har qanday texnik vaziyatda tegishli xabar berish
		Bilimlar:
		Mexanik va elektr uskunalari - nasoslar, generatorlar, kompressorlarning konstruksiyasi, ishlash prinsipi va tarkibiy qismlari
		Uskunalaridagi asosiy harakatlanuvchi mexanizmlarning ishlash jarayoni
		Avtomobil shassisi va uskuna o'rtasidagi bog'liqliklari
		Avtomobil dvigateli va shassisi orqali maxsus uskunalariga quvvat uzatish tizimlari
		Quvvat oluvchi mexanizmining ishlash prinsipi va uni to'g'ri ishga tushirish tartibi
		Elektrotexnika asoslari va energiya ta'minoti bo'yicha generatorlar va kompressorlarning elektr tizimidagi roli
		Elektr kuchlanishi, tok, qisqa tutashuv xavfi, yerlashtirish (zazemleniye) qoidalar
		Yoqilg'i va yog' tizimlari nasos, kompressor va generatorlar uchun talab qilinadigan yonilg'i va moy turlari
		Xavfsizlik texnikasi va yong'inga qarshi shaxsiy himoya vositalari (qo'lqop, ko'zoynak, izolyatsiyalangan asboblardan) foydalanish tartibi
	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. Yuqori darajadagi shaxsiy mas'uliyat
		2. Mustaqil va tezkor texnik qaror qabul qilish
		3. Favqulodda vaziyatlarda to'g'ri va o'z vaqtida harakat qilish
		4. Texnika xavfsizligi, qutqaruv guruhi va jabrlanuvchilar xavfsizligi uchun mas'uliyat bo'lishi shart
		Mehnat harakatlari:
		1. Voqea joyiga birinchi yetib borish va hududni xavfsizlik nuqtayi nazaridan baholash
		2. Qutqaruv guruhi bilan birgalikda harakat etish, topshiriqlarga muvofiq harakat qilish
		3. Qutqarilayotgan shaxslarni joylashuvi, yo'llar, to'siqlar va xavfli nuqtalar to'g'risida aniq ma'lumotlar taqdim etish

E3.3- Favqulodda vaziyatlarda qutqaruv ishlarida ishtirok etish	E3.01.3- Favqulodda vaziyatlarda qutqaruv ishlarini bajarish, aholining xavfsiz evakuatsiyasini ta'minlash hamda maxsus texnik yordam ko'rsatish	4. Odamlarni xavfli hududlardan maxsus avtotransport vositasi orqali xavfsiz joyga ko'chirish
		5. Jarohatlanganlarni ehtiyotkorlik bilan evakuatsiya qilish, tibbiy yordam ko'rsatish joyiga yetkazish
		6. Agar qutqaruv texnikasida muammo yuzaga kelsa, tezkor ta'mirlash va almashtirish bo'yicha chora ko'rish
		Ko'nikmalar:
		Xavfli hududda vaziyatni tez va aniq baholash, xavf manbalarini aniqlash
		Qutqaruvchilar bilan muvofiqlashgan holda harakat qilish, topshiriqlarni anglash va bajarish
		Insonlarni qanday holatda qanday usulda ko'chirish, xavfsizlikni ta'minlash
		Jarohatlangan shaxslarni turli sharoitlarda evakuatsiya qilish
		Xavfli hududlarda uzoq vaqt ishlashga tayyorlik
		Bilimlar:
		Favqulodda vaziyatlar turlari va ularning xususiyatlari
		Qutqaruv operatsiyalarining asosiy bosqichlari va jarayonlari
	Mas'uliyat va mustaqillik:	Qutqaruvchilarning vazifalari va ular bilan hamkorlik qilish qoidalari
		Evakuatsiya qilish usullari va ularni qanday sharoitlarda qo'llash qoidalari
		Maxsus avtotransport vositalarining texnik xususiyatlari va ularni nazorat qilish, asosiy mexanizmlari
		1. Qutqaruv ishlari jarayonida transport vositasining to'g'ri va xavfsiz joylashuvi uchun to'liq javobgarlikni o'z zimmasiga olish
		2. Texnika va uskunalarning ishga tayyorligini doimiy nazorat qilish, bu sohadagi har qanday kamchiliklarni vaqtida bartaraf etish
		3. Har qanday favqulodda vaziyatda (yo'l to'sig'i, yong'in tez tarqalishi, texnik muammolar) o'zini mustaqil va mas'uliyatli tutib, tez reaksiya ko'rsatish
Texnik va/yoki texnologik talab		4. Guruh rahbarining yo'riqnomasiga asosan, lekin zarur bo'lganda o'z tashabbusi bilan tezkor va xavfsiz pozitsiyani tanlash
		Yong'in o'chirish va qutqaruv avtotexnikalari: 1. Yengil, o'rta va og'ir toifadagi yong'in o'chirish avtosisternalar; 2. Nasos-yengli, kukunli, havo-ko'pikli, gaz-tutundan himoya, aloqa va yoritish yong'in o'chirish avtomobillari; 3. Yong'in o'chirish avtonarvoni va yong'in o'chirish avtoko'targich; 4. Yengil toifadagi avariya-qutqaruv mashinasi (ASM);

	5. Mobil boshqaruv punkti (Shtab avtobusi) va boshqa avtotexnikalarni boshqarish Nasoslar, generatorlar, kompressorlar kabi maxsus uskunalarning ishlashini ta'minlash uchun transport vositasi o'rnatilgan joyda elektr va mexanik aloqalar mustahkam va xavfsiz bo'lishi Uskunalarining ishlashini to'xtatmaslik uchun transport vositasi to'g'ri va barqaror joylashtirilishi Qutqaruv ishlarining turi va miqdoriga mos ravishda transport vositasining pozitsiyasini tanlash Avtomobilning tez evakuatsiya qilish imkonini saqlab qolish uchun chiqish yo'llari va hududning texnik imkoniyatlarini hisobga olish Har qanday vaziyatda qutqaruvchilar uchun harakatlanish va uskunalarni ishga tushirish uchun qulaylik yaratish
--	---

Kasbning nomi	Qutqaruvchi-yong'in o'chiruvchi	
Mashg'ulot nomining kodi	54110	
TMR bo'yicha malaka darajasi	3	
Malakani baholashga qo'yiladigan talabalar	Malakani baholash tavsiya etiladi	
Amaliy tajriba (ish staji)ga qo'yilgan talablar:	ish staji talab etilmaydi.	
Layoqatiga va shaxsiy kompetensiyalarga qo'yilgan talablar	18 yoshga to'lgan 30 yoshdan oshmagan bo'lishi, erkak, yuqori darajadagi jismoniy tayyorgarlik va chidamli, jismonan sog'lom va harbiy xizmatni o'tagan bo'lishi. Qutqaruvchi bo'lish uchun ishga qabul qilishdan oldin va mehnat faoliyati davomida tibbiy ko'riklardan o'tish talab qilinadi. Yurak-qon tomir tizimi yaxshi bo'lishi – yurak xastaliklari, gipertoniya bo'lgan shaxslarga bu kasbda ishlash tavsiya etilmaydi. O'pka va nafas olish tizimi sog'lom bo'lishi – astma va nafas yo'llari kasalliklari bo'lgan shaxslar uchun ishlash xavfli hisoblanadi. Issiq va sovuqqa chidamlilik – harorat o'zgarishlariga chidamli bo'lishi shart. Ko'rish va eshitish qobiliyati yaxshi bo'lishi – yaxshi ko'rish va eshitish qobiliyati talab qilinadi. Favqulodda vaziyatlarda his-tuyg'ularni boshqarish. Vazifalarni ustuvorlikka qarab taqsimlash va o'z vaqtida bajarish. Ishga va jamoaga nisbatan mas'uliyatli bo'lish, topshiriqlarni aniq bajarish. Murakkab sharoitlarda ham o'z vazifasini samarali bajarish uchun harakat qilish.	
Ta'lim darajasiga qo'yilgan talablar:	boshlang'ich professional ta'lim, o'rta maxsus ta'lim	
Norasmiy va informal ta'lim bilan bog'liqligi	norasmiy (informal) ta'lim yoki amaliy tajriba	
Kasbiy standartlar reyestrda mavjudligi	-	
Kasbning boshqa mumkin bo'lgan nomlari:	Xizmatchi I/Ch Qutqaruvchi-yong'in o'chiruvchi	
Boshqa kasblar bilan aloqadorligi	TMR bo'yicha malaka darajasi:	Kasbning nomi:
	3	Qutqaruvchi
	3	Qutqaruvchi-alpinist
	3	Qutqaruvchi-haydovchi
	3	Qutqaruvchi- g'avvos
	4	Qutqaruv qism boshlig'i
	4	Qutqaruvchi-alloqachi.
	4	Qutqaruvchi-kinolog
	4	Qutqaruvchi-yo'riqchi
	5	Qutqaruvchi-feldsher

Mehnat funksiyalarining tavsifi		
Kodi va nomi	Mehnat vazifalari	
F1.3- Yonish manbaini aniqlash va unga qarshi samarali kurash choralarini qo'llash	F1.01.3- Yong'in tarqalishining birinchi nuqtasini topish, yong'inning tarqalish yo'nalishi, tezligi va xavf darajasini baholash va qanday moddalar yonayotganini aniqlash	O'qitish natijalari
		Mehnat harakatlari:
		1. Hodisa joyiga yetib kelgach yong'in hududini tezkor baholash, tashqi muhit va binodagi yong'in alomatlarini kuzatish
		2. Kirish nuqtalarini aniqlash va xavfsiz harakat yo'lini belgilash
		3. Yong'in tarqalishining birinchi nuqtasini topish
		4. Bino maydondagi eng ko'p zararlangan, eng qizib turgan qismlarni tekshirish
		5. Birinchi bo'lib yonishi mumkin bo'lgan buyumlarni tahlil qilish
		6. Yong'inning tarqalish yo'nalishi va tezligini baholash, tutun yo'nalishi, rang va zichligini kuzatish
		7. Yong'in taxminan qaysi vaqtda va qanday tezlikda tarqalayotganini taxmin qilish
		8. Yong'in xavf darajasini, odamlar uchun xavfli zonalarini aniqlash
		9. Portlovchi moddalar, ballonlar mavjudligini tekshirish, bino konstruksiyasi mustahkamligi va qulashi mumkin bo'lgan qismlarni baholash
		10. Yonayotgan moddalarni tashqi ko'rinish, tutun rangi va hid orqali modda turini taxmin qilish
		Ko'nikmalar:
		Yonish manbaini aniqlash tutunning chiqish nuqtasi va issiqlik manbasini aniqlash
		Hodisa joyini to'g'ri va xavfsiz tekshirish, chiqish va kirish yo'llarini belgilash
		Yong'in tarqalish yo'nalishi va tezligini baholash
		Texnik uskunalardan samarali foydalanish
		Jamoadagi boshqa qutqaruvchilar bilan hamkorlikda harakat qilish
		Tahlil va baholash natijalariga ko'ra tez va aniq qaror qabul qilish
		Yonayotgan moddalarni tutun rangi, hid va yolg'in rangi orqali aniqlash
		Yonuvchi modda turiga qarab o'chirish vositasini to'g'ri tanlash (suv, ko'pik, gaz, poroshok)
		Bilimlar:
		Yonish jarayoni va yong'in turlari
		Yonish manbaini aniqlashga oid uslublar
		Yong'in tarqalishining birinchi nuqtasini aniqlash usullari
		Yong'in tarqalish yo'nalishi va tezligi
		Yonayotgan moddalarni aniqlash usullari
		Texnik va maxsus vositalardan foydalanishga qoidalari
	F1.02.3-	Mehnat harakatlari:

Yong'inga mos ravishda suv, ko'pik, gaz, poroshok kabi o'chirish moddalarini tanlash va ishlatish	1. Yong'in turini aniqlash
	2. Yong'in qaysi turga mansubligini aniqlash A — qattiq moddalar (yog'och, qog'oz), B — suyuqliklar (benzin, yog'), C — gazlar (metan, propan), D — metallar (natriy, magniy), E — elektr uskunalari
	3. Yong'in uchirish moddalarni tanlashda quyidagi prinsiplarga rioya qilish A klass — suv, ko'pik; B klass — ko'pik, poroshok, CO ₂ ; C klass — gaz (CO ₂), poroshok; D klass — maxsus metall o'chiruvchi poroshoklar; E klass — dielektrik xossaga ega gaz va poroshok
	4. Yong'in o'chirish moddasini samarali qo'llash
	5. Ta'sir zonasini kuzatish va boshqarish
	6. Xavfsizlikni ta'minlash
	Ko'nikmalar:
	Yong'in turini to'g'ri aniqlash
	Yong'inni o'chirishda qanday o'chirish vositasi ishlatilishini to'g'ri tanlash
	Yong'inni o'chirish uskunalarini to'g'ri ishlatish, qurilmalarni ishlatishda masofa, burchak va bosimni nazorat qilish
	Yong'inni o'chirish samarasini baholash
	Bilimlar:
	Yong'inni o'chirish vositalarining tuzilishi va ishlash prinsiplari
	Xavfsizlik talablari va cheklovlar
	Himoya vositalarini to'g'ri kiyish qoidalari (respirator, maxsus kiyim, ko'zoynak)
	Uzoq muddatli ta'sirlarda moddalarning inson salomatligiga ta'siri
	O't o'chirish taktikasi va strategiyasi
	Yong'in o'chirish moddalari qay tarzda saqlanishi, muddati va xavfsizligi
	1. Inson hayoti, mulk va tabiat xavfsizligini ta'minlash
	2. To'g'ri vositani to'g'ri paytda qo'llash bilan yong'inni tezda nazoratga olish
	3. Tezkor qarorlar qabul qilish
	4. kasbiy bilim va amaliy tajribasiga tayanish
	5. Xavfni baholab, samarali vositani tanlay olish
Mas'uliyat va mustaqillik:	Mehnat harakatlari:
	1. Texnika vositalarini har kuni yonilg'i, moy, tormoz suyuqligi va akkumulyator vaziyatini ko'zdan kechirish
	2. Shina bosimi, suv va ko'pik miqdori, uskunalar joylashuvini nazorat qilish

F2.3- Yong'in o'chirishda maxsus texnika, asbob- uskuna va moddalardan foydalanish	F2.01.3- Yong'in o'chirish mashinasi kabi texnika vositalarini ishga tayyor holda saqlash va boshqarish	3. Har bir asbob va o't o'chirgich uskunaning ishlash vaziyatini tekshirish
		4. Yong'inga chiqishda texnika vositalarini ishga tushirish
		5. Ogohlantiruvchi signal va yorug'lik qurilmalarini faollashtirish
		6. Yo'lda harakat vaqtida xavfsizlik talablariga rioya etish
		7. Voqea joyiga yetib borgach, uskunalarini joylashtirish va to'g'ri pozitsiyani egallash
		8. Yong'inni o'chirishda texnik uskunalar yordamida suv bosimini ta'minlash
		9. Avtosisternadan suvni shlang orqali uzatish
		10. Ish tugagach texnika va barcha uskunalarini tozalash, quritish va qayta joyiga joylashtirish
		11. Suv, yonilg'i va kimyoviy moddalar zaxirasini to'ldirish
		12. Qismlar tekshirilib, shikastlangan yetishmayotgan jihozlar bo'yicha hisobot tayyorlash
		13. Texnika vaziyati va amalga oshirilgan ishlarni jurnalga kiritish
		Ko'nikmalar:
		Texnika vositalarini yonilg'i, moy, tormoz suyuqligi va akkumulyator vaziyatini har kuni tez va aniq tekshirish
		Shina bosimi va zarur jihozlarni o'z o'rnida va ishga tayyor holda saqlash
		Asbob-uskunalar va moddalarni (suv, ko'pik, poroshok) tekshirish, yetishmagan jihozlarni o'z vaqtida to'ldirish
		Texnika vositalarini samarali boshqarish
		Asbob-uskunalar va texnik vositalarni ishga tushirish va ularni tekshirish
		Texnika va uskunalarini o'z vaqtida tozalash, texnik vaziyatini saqlash
		Texnika vositalari bilan ishlaganda shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish va xavfsizlik qoidalariga qat'iy rioya qilish
		Texnikada yuz bergan nosozliklar haqida tezkor xabardor qilish va ularni bartaraf etish choralarini ko'rish
		Bilimlar:
		Texnika va uning tarkibiy qismlari haqida bilimlar
		Yong'in o'chirish vositalarini ishlash prinsiplari, turlari va xizmat vazifalari
		Avtonasadka va nasos tizimlarining ishlash mexanizmi, bosimni boshqarish texnikasi
		Avtosisternadagi suv va yong'in o'chirish moddalarini saqlash va tarqatish tizimi
		Texnika vositalarini nazorat qilish va profilaktika qilish qoidalari
		Yong'in o'chirish vositalari va moddalari suv, pena, gaz va poroshok kabi yong'in o'chirish vositalaridan foydalanish qoidalari

		Qaysi yong'in turi uchun qaysi o'chirish vositasi tanlanishi lozimligi, vositalarini, saqlash va tarqatish qoidalari
		Texnika vositalarini boshqarish va ularni xavfsiz ishlatish asoslari
		Har qanday favqulodda vaziyatda tez va to'g'ri harakat qilish uslublari
		Texnika va uskunalardan foydalanishda xavfsizlik qoidalari
F2.02.3- Yong'in tarqalishini cheklash uchun uskunalarni taktik va strategik jihatdan to'g'ri joylashtirish		Mehnat harakatlari:
		1. Olov tarqalishini tez aniqlash va tahlil qilish
		2. Yong'in joyini va uskunalarning taktik joylashuvini aniqlash
		3. Yong'in tarqalish yo'nalishi va tezligini baholash
		4. O'chirish texnikasi va uskunalarni samarali joylashtirish
		5. Suv shlanglari, ko'pik generatorlari va boshqa uskunalarni tez va qulay qo'llash uchun joylashtirish
		6. Texnika vositalarining o'zaro hamkorligini ta'minlash
		7. Yong'in tarqalishini cheklash uchun himoya chiziqlarini tashkil qilish
		8. Oldindan rejalashtirilgan himoya chiziqlarini belgilash va ularni samarali tashkil etish
		9. O'chirish uskunalari va texnikasini tezkor tayyorlash va harakatga keltirish
		10. Texnika vositalarini tezkor ishga tayyorlash, nasos va shlanglarni joylashtirish
		11. Olov tarqalishini to'xtatish uchun kamida bir nechta o'chirish punktlarini tashkil qilish
		12. Texnik vositalarni xavfsizlik qoidalariga muvofiq joylashtirish
		Ko'nikmalar:
		Olov tarqalishini tez aniqlash va tahlil qilish
		Olov tarqalishining birinchi nuqtasini tezda aniqlash va xavfli yo'nalishlarini baholash
		Yong'in tarqalishi tezligi va yo'nalishini aniqlab, taktik harakatlarni rejalashtirish
		Yong'in o'chirish mashinasi, avtonasadka, nasoslar va boshqa asbob-uskunalarni yong'in joyiga taktik va strategik jihatdan qulay va xavfsiz joylashtirish
		Himoya chiziqlari va yong'in tarqalishini cheklash choralarini amalga oshirish
		Texnika va uskunalarni tezkor tayyorlash va harakatga keltirish
		Xavfsizlik qoidalariga qat'iy amal qilish, shaxsiy himoya vositalari va xavfsizlik choralarini doimiy ravishda qo'llash
		Bilimlar:
		Yong'inning xususiyatlari va tarqalish qonuniyatlari
		Turli yonuvchi moddalar (aholi uylari, neft mahsulotlari, gaz, plastik) bilan bog'liq xavf darajalari

F3.3- Yong'in yuzaga kelganda odamlarni qutqarish va evakuatsiya qilish		Olovning vertikal va gorizontal bo'yicha tarqalish ehtimoli va bunga qarshi choralari
		Texnika vositalarini yong'in markaziga nisbatan eng samarali nuqtalarga joylashtirish qoidalari
		Uskunalar va o'chirish vositalarini olov tarqalishiga mos ravishda taqsimlash metodikalari
		Uskunalarni samarali va xavfsiz ishlatish usullari
		Joyning muhandislik va arxitektura xususiyatlari
	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. Javobgarlikni his etish: O'z faoliyatining yong'inning tarqalishini cheklashga bevosita ta'sir qilishini tushunish
		2. Har bir texnikani va uskunani to'g'ri joylashtirish va noto'g'ri joylashtirishning oqibatlarini anglash
		3. Jabrlanuvchilarning va hamkasblarning xavfsizligi uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olish
		4. Muhim qarorlarni mustaqil qabul qilish
		5. Tezkor va samarali qarorlar qabul qilish, yong'in joyida tez harakat qilish
		6. Taktik va strategik jihatdan to'g'ri joylashtirish bo'yicha tajriba va bilimga tayanish
		7. Boshliqning ko'rsatmalarini kutib o'tirmay, vaziyatga muvofiq mustaqil harakat qilish
	F3.01.3- Yong'in tarqalish darajasi, xavfli zonalar va evakuatsiya yo'llarini aniqlash	Mehnat harakatlari:
		1. Yong'in tarqalgan joyni va uning hajmini aniqlash
		2. Olov tarqalish jarayonidagi o'zgarishlarni doimiy nazorat qilish
		3. Xavfli zonalar (yuqori harorat, zaharli gazlar tarqalgan joylar) aniqlash
		4. Xavfli zonalar belgilovchi belgilarni joylashtirish
		5. Xavfsiz va tez evakuatsiya uchun eng qulay yo'llarni aniqlash
		6. Evakuatsiya yo'llarining o'tkazuvchanligi va xavfsizligini tekshirish
		7. Evakuatsiya jarayonidagi har bir shaxsning joyini va vaziyatini kuzatish
		8. Qutqaruvchilarni va jabrlanuvchilarni xavfsiz joyga tez va samarali olib chiqish
		Ko'nikmalar:
		Xavfli zonalar (yuqori harorat, zaharli gazlar, portlash xavfi bo'lgan joylar) tez va to'g'ri aniqlash
		Xavfli zonalar belgilash va qutqaruvchilarni u haqda xabardor qilish
		Xavfsiz va tez evakuatsiya yo'llarini aniqlash
		Evakuatsiya yo'llarining vaziyatini va xavfsizligini tekshirish
		Zarur bo'lsa, alternativ evakuatsiya yo'llarini topish
		Jabrlanuvchilarni xavfsiz va samarali evakuatsiya qilish

		Shaxsiy himoya vositalaridan samarali foydalanish va xavfli zonalarda o'z xavfsizligini ta'minlash
		Bilimlar:
		Olovning tarqalish jarayoni, tezligi va uning turlari, yonish manbai va olov tarqalishning boshlanish nuqtalari
		Xavfli zonalarning turlari: yuqori haroratli, zaharli gazlar tarqalgan, portlash xavfi bo'lgan joylar
		Xavfli zonalarning doirasi va ularning xavf darajasi
		Evakuatsiya yo'llarining turlari (asosiy va alternativ yo'llar)
		Evakuatsiyada xavfsizlik qoidalari va favqulodda vaziyatlardagi harakat qilish qoidalari
		Jabrlanuvchilarning vaziyatini baholash va ularni evakuatsiya qilish usullari
		Yong'indan himoya vositalari (nafas olish apparatlari, yong'inga qarshi kiyimlar)
		Xavfli zonalarda xavfsizlik choralari va ularga rioya qilish qoidalari
F3.02.3- Harakatlanish qobiliyatini yo'qotgan va hushsiz holatdagi jabrlanuvchilarni maxsus texnik vositalar yordamida xavfsiz hududga olib chiqish va tibbiy yordam ko'rsatish uchun topshirish		Mehnat harakatlari:
		1. Hushidan ketgan va harakatlana olmaydigan jabrlanuvchini tezda topish
		2. Jabrlanuvchining nafas olish va yurak urishi vaziyatini tekshirish
		3. Qulay va xavfsiz olib chiqish uchun zarur vaziyatni aniqlash
		4. Qutqaruvchilar jarohatlanganlarni olib chiqish uchun maxsus uskunalarni tayyorlash
		5. O'lcham va vaznga muvofiq vositalarni tanlash
		6. Vositalarni o'z vaqtida va to'g'ri ishlatishga tayyorlash
		7. Jabrlanuvchini himoyalash va harakatlanishdagi zararlarni kamaytirish uchun uskunaga to'g'ri joylashtirish
		8. Jabrlanuvchini og'irliksiz va xavfsiz ko'tarish va olib chiqish
		9. Evakuatsiya yo'lida xavfsizlikni saqlash, yo'ldagi to'siqlarni tezda bartaraf etish
		Ko'nikmalar:
		Hushidan ketgan va harakatlanolmaydigan jabrlanuvchilarni o'rganish va ularning vaziyatini baholash
		Olib chiqishga tayyorgarlik ko'rish uchun joyni tezda tahlil qilish
		Maxsus vositalarni to'g'ri tanlash va tayyorlash zambil, arava, slayder kabi maxsus vositalarni qanday tanlash va ularni tezkor tayyorlash
		Vositalarning holatini tekshirish va ularni ishlatishga tayyorlash
		Jabrlanuvchini olib chiqish jarayonida jamoa bilan birgalikda harakat qilish
		Evakuatsiya yo'lini tezda aniqlash va qiyinchiliklarni bartaraf etish

		Jabrlanuvchini maksimal darajada xavfsizlikda olib chiqish
		Bilimlar:
		Jabrlanuvchining nafas olish, yurak urishi va umumiy vaziyatini baholash usullari
		Jarohatlar turlari va ularning evakuatsiyaga ta'siri
		Evakuatsiya vositalarining turlari, qo'llanilishi va xususiyatlari
		Jabrlanuvchini turli jarohat va vaziyatlarga qarab nosilkani to'g'ri joylashtirish qoidasi.
		Evakuatsiya jarayonini tashkil etish va amalga oshirish prinsiplari
		Evakuatsiya yo'llarini tanlash va xavfsizlikni ta'minlash asoslari
		Qutqaruvchi va jabrlanuvchi uchun shaxsiy himoya vositalarini to'g'ri qo'llash qoidalari
		Xavfli muhitda ishlash qoidalari va olov tarqalishi xavfini kamaytirish uslublari
		1. Har bir jabrlanuvchini hayoti va salomatligini saqlashni birinchi o'rinda turishi
Mas'uliyat va mustaqillik:		2. Evakuatsiya jarayonida jabrlanuvchilarning holatini doimiy nazorat qilish va zarur tibbiy yordamni ta'minlash
		3. Xavfsizlik qoidalariga qat'iy rioya qilish orqali jabrlanuvchi va o'z jamoasi xavfsizligini ta'minlash
		4. O'z vaqtida va vaziyatga mos ravishda tezkor va samarali qarorlar qabul qilish
		5. Kerak bo'lganda boshqa qutqaruvchilar yordamiga tayanib, ularni muvofiqlashtirish
Texnik va/yoki texnologik talab		Evakuatsiya yo'llarida texnik mo'ljallangan vositalardan samarali foydalanish
		Yo'llar tor texnik jihatdan murakkab bo'lganda maxsus texnika va texnologiyalardan foydalanish
		Qutqaruv arqoni, Kamar karabini, yong'in o'chiruvchining shlem kaskasi, 3 tarmoqli, 4 tarmoqli suv ayirgichlar, yong'in o'chirish kolonkasi, Ishg'ol qilish narvoni, metall armaturani kesish va elektr simlarini kesish qaychisi va yuqori karrali ko'pik generatori vositalaridan samarali foydalanish

Kasbning nomi	Qutqaruv smena boshlig'i	
Mashg'ulot nomining kodi	54110	
TMR bo'yicha malaka darajasi	4	
Malakani baholashga qo'yiladigan talabalar	Malakani baholash tavsiya etiladi	
Amaliy tajriba (ish staji)ga qo'yilgan talablar:	Kamida 1-3 yillik amaliy tajriba. Qutqaruv ishlarida, favqulodda vaziyatlarda ishtirok etganlik tajribasi talab etiladi. Agar o'zi qutqaruvchi bo'lib ishlagan bo'lsa, bu juda muhim ustunlik sifatida baholanadi	
Layoqatiga va shaxsiy kompetensiyalarga qo'yilgan talablar	Liderlik va jamoa bilan ishlash Tezkor qaror qabul qilish va stressga barqarorlik. Jismoniy va psixologik tayyorgarlik. Qutqaruv smena boshlig'i yuqori darajada jismoniy va psixologik tayyorgarlikka ega bo'lishi, favqulodda vaziyatlarda samarali ishlash. Favqulodda vaziyatlar nazariyasi va turlarini hamda qutqaruv ishlarini tashkil etish va boshqarish asoslarini bilishi. Fuqaro muhofazasi va aholini evakuatsiya qilish tartibi, birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish. Guruhni boshqarish, qarorlar qabul qilish, stressli vaziyatlarda yo'l-yo'riq ko'rsatish qobiliyati. Favqulodda sharoitlarda vaqtini yo'qotmasdan aniq va xavfsiz qaror qabul qila olish. Vaziyatni tez baholash va muvofiq harakat qilish. Jarohatlangan shaxslar bilan to'g'ri munosabatda bo'lish. Jismoniy faollikni saqlay olish, tez harakat qilish, og'ir sharoitlarda ishlash. Balandlikda, suvda, tor joylarda va tunda ishlash qobiliyati. Nostandart vaziyatlarda o'zini yo'qotmaslik, kutilmagan vaziyatlarda o'zini boshqara olish. Har qanday vazifani sidqidildan bajarish	
Ta'lim darajasiga qo'yilgan talablar:	O'rta professional ta'lim, umumiy o'rta (o'rta maxsus) ta'lim yoki boshlang'ich professional ta'lim Favqulodda vaziyatlar sohasida maxsus o'quv kurslarini tugatgan, malaka oshirish kurslari va qayta tayyorlash kurslari talab etiladi	
Norasmiy va informal ta'lim bilan bog'liqligi	norasmiy (informal) ta'lim yoki amaliy tajriba	
Kasbiy standartlar reyestrda mavjudligi	-	
Kasbning boshqa mumkin bo'lgan nomlari:	Xizmatchi mutaxassis Qutqaruv smena boshlig'i	
Boshqa kasblar bilan aloqadorligi	TMR bo'yicha malaka darajasi:	Kasbning nomi:
	3	Qutqaruvchi
	3	Qutqaruvchi-alpinist
	3	Qutqaruvchi-haydovchi

	3	Qutqaruvchi- g'avvos
	3	Qutqaruvchi- yong'in o'chiruvchi
	4	Qutqaruvchi-yo'riqchi
	4	Qutqaruvchi-alloqachi
	4	Qutqaruvchi-kinolog
	5	Qutqaruvchi-feldsher
Mehnat funksiyalarining tavsifi		
Kodi va nomi	Mehnat vazifalari	
G1.4- Smena vaqtida qutqaruv ishlarini to'liq tashkil etish	G1.01.4- Smena shaxsiy tarkibining kun tartibi asosida vazifalarini taqsimlash	O'qitish natijalari
		Mehnat harakatlari:
		1. Kun tartibi asosida har bir xodimga o'z vazifalarini aniq belgilab berish
		2. Qutqaruv texnikasi, asbob-uskunalar va maxsus vositalarning tayyorligini tekshirish
		3. Shaxsiy tarkib uchun rejalashtirilgan o'quv mashg'ulotlari o'tkazilishini ta'minlash (nazariy va amaliy)
		4. Avariylar, odamlarni qutqarish, yong'inni o'chirish, xavfsizlikni ta'minlash kabi vazifalarni belgilash
		5. Qutqaruvchilarni guruhlariga bo'ladi bo'lish va har bir guruhga aniq vazifalarni yuklash
		6. Shaxsiy muhofaza vositalaridan to'g'ri foydalanishni ta'minlashni rejalashtirish
		7. Barcha qutqaruvchilarni vazifalar va harakat rejasi bilan tanishtirish
		8. Qutqaruvchilarning ishga chiqish ro'yxati va imzo varaqalari rasmiylashtirish
		9. Favqulodda vaziyat yuz berganda tezkor ravishda joyga yetib borishni ta'minlash
		Ko'nikmalar:
		Smena shaxsiy tarkibini to'g'ri va samarali boshqara boshqarish
		Kun tartibini bilish va unga muvofiq vazifalarni aniq taqsimlash
		Har bir xodimning salohiyati va imkoniyatlaridan kelib chiqib, ishni tashkil qilish
		Favqulodda vaziyatlarda tez va to'g'ri qaror qabul qilish
		Mashg'ulotlar va tayyorgarlik jarayonlarini nazorat qilish
		Qutqaruv texnikalari va asbob-uskunalaridan foydalanish
		Bilimlar:
		Tabiiy va texnogen favqulodda vaziyatlarning turlar.

		Favqulodda holatlarning kelib chiqish sabablari va oqibatlari, bartaraf etish uslublari
		Ish joyida xavfsizlik qoidalari, shaxsiy muhofaza vositalaridan foydalanish talablari
		Qutqaruv taktikasi va tezkor harakat rejalarini va har bir muammoga mos keluvchi amaliy harakatlar tartibi
		Texnika xavfsizligi va mehnat muhofazasi
		Qutqaruv texnika va uskunalardan foydalanish uslublari
		Mehnat harakatlari:
		1. Qutqaruv ishlari olib borilayotgan joyda shaxsan ishtirok etib, vaziyatni kuzatish
		2. Qutqaruvchilarning harakatlarini, texnika vositalarining ishlashini, atrof-muhitni doimiy nazorat qilish
		3. Har bir xavf-xatar bo'yicha qutqaruvchilarga aniq, qisqa va tushunarli ko'rsatmalar berish
		4. Har bir qutqaruvchining muhofaza vositalaridan to'g'ri foydalanishini nazorat qilish
		5. Muammo hal qilingach, qutqaruv ishlarini qayta tashkil etib, reja bo'yicha davom ettirish
		Ko'nikmalar:
		Tezkor vaziyatni tahlil qilish va qaror qabul qilish
		Texnik vositalardan samarali foydalanish
		Stress holatda o'zini boshqarish
		Ta'minot va resursni qayta taqsimlash
		Favqulodda evakuatsiya va harakat rejasini amalga oshirish
		Har qanday kutilmagan holatda ham tezkor va oqilona harakat qilish
		Bilimlar:
		Favqulodda vaziyatlarda amal qilish qoidalari va qutqaruv operatsiyalarining turlari, usullari
		Har qanday xavf va tahdidlarni aniqlash usullari. Xavflarni kamaytirish va bartaraf etish choralari
		Qarorlar qabul qilish jarayoni va tezkor vaziyatlarda samarali qaror qabul qilish usullari
		Qutqaruv asbob-uskunlari va texnikasi, ularning ishlash prinsiplari va saqlash qoidalari
		Qutqaruvchilarning va jabrlanuvchilarning xavfsizligini ta'minlash asoslari
	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. Qutqaruv ishlarining umumiy samaradorligi uchun shaxsan javobgarlikni olish — qutqaruv ishlarining barcha bosqichlari, xavfsizlik choralari va natijalari uchun mas'ullik
		2. Muammo va xavflarni o'z mustaqil bahosi asosida aniqlash va ularni bartaraf etish choralari belgilash

		3. Muammo va xavflarga nisbatan samarali yo'l-yo'riqlarni mustaqil belgilash — zarur bo'lganda rejani o'zgartirish va yangi choralarni amalga oshirish
G2.4- Smena davomida texnik vositalar, transport va jihozlardan foydalanish.	G2.01.4- Qutqaruv ishlarida ishlatiladigan barcha texnik vositalar va jihozlarning texnik holatini kuzatish	Mehnat harakatlari:
		1. Smena boshida barcha texnik vositalar, transport va jihozlarning tashqi vaziyatini vizual ko'rikdan o'tkazish
		2. Smena davomida texnik uskunalarning to'g'ri ishlatilishini kuzatish, nosozlik noto'g'ri ishlatish holatlari bo'lsa, darhol bartaraf qilish choralari ko'rish
		3. Ish vaqtida texnik vositalardan xavfsiz foydalanish talablariga rioya etilishini nazorat qilish
		4. Qutqaruvchilarga texnik vositalar va jihozlardan foydalanishdagi texnika xavfsizligi qoidalarini eslatish
		5. Jihozni to'g'ri ishlatish, saqlash va zarar yetkazmaslik bo'yicha yo'l-yo'riq berish
		Ko'nikmalar:
		Ish davomida har qanday o'zgarishni zudlik bilan qayd etish
		Har bir texnikaning ishlash tartibi, uning elementlari va foydalanish shartlarini yaxshi bilish va ulardan amalda to'g'ri foydalanish
		Qisqa muddatda muammoni baholash va qanday chora ko'rish kerakligini belgilash
		Texnik vositalarning ishlash paytida xavfsizlik talablariga amal qilishni ta'minlash
		Favqulodda vaziyatlarni bartaraf etish davomida avariya va portlash xavfi bo'lsa, ishni to'xtatish va qutqaruvchilarni xavfsiz hududga olib chiqish
		Bilimlar:
		Qutqaruv ishlarida ishlatiladigan asosiy texnik vositalarning tuzilishi va ishlash mexanizmlari
		Texnik vositalarga doimiy xizmat ko'rsatish, ularni profilaktika qilish tartibi, belgilangan texnik xizmat muddatlari va talablari
		Qutqaruv jarayonida texnik holatni aniqlashda qo'llaniladigan texnik vositalarning ishlash prinsiplari
		Qutqaruv ishlarida foydalaniladigan transport vositalari, ularning texnik ko'rsatkichlari, ularni to'g'ri boshqarish va texnik holatini saqlash talablari
		Texnika bilan bog'liq muammolar haqida yuqori rahbariyatga ma'lumot berish tartibi
		Mehnat harakatlari:
		1. Qutqaruv mashinalari va transport vositalarining harakatini rejalashtirish va muvofiqlashtirish

	G2.02.4- Favqulodda vaziyat joyiga jalb etilgan qutqaruv transport vositalarining harakatini boshqarish, harakat xavfsizligini ta'minlash va texnik sozlikni nazorat qilish	2. Mashinalar va transport vositalaridagi texnik nosozliklarni o'z vaqtida bartaraf etish
		3. Qutqaruvchilar va haydovchilar o'rtasida samarali aloqa va muvofiqlashtirishni ta'minlash
		4. Transport vositalari xavfsizligini ta'minlash va harakat xavfsizligini nazorat qilish
		5. Texnika vositalarining xavfsiz joylashtirilishi va to'xtatilishiga e'tibor qaratish
		Ko'nikmalar:
		Qutqaruv mashinalari va transport vositalarining harakatini samarali tashkil qilish va rejalashtirish
		Texnik vositalarni nazorat qilish
		Qutqaruvchilar va haydovchilar bilan samarali muloqot o'rnatish
		Qaror qabul qilish va muammolarni hal etish
		Transport vositalarining xavfsizligi va harakat xavfsizligini ta'minlash
		Bilimlar:
		Transport vositalari va qutqaruv mashinalari texnik xususiyatlari
		Qutqaruv transport vositalarini harakatini muvofiqlashtirish usullari
		Xavfsizlik qoidalari va transport vositalaridan foydalanish talablari
		Qutqaruvchilar va haydovchilar bilan samarali muloqot qilish, harakatni muvofiqlashtirish uchun axborot almashish usullari
Texnik va/yoki texnologik talab	Mas'uliyat mustaqillik:	1. Qutqaruv smena boshlig'i texnik vositalarni samarali boshqarishda faqat nazoratchi emas, balki faol rahbar, tashabbuskor va tezkor qaror qabul qiluvchi shaxs bo'lishi shart. Uning mas'uliyat va mustaqilligi qutqaruv ishlarining sifatli va xavfsiz amalga oshirishida hal qiluvchi omil hisoblanadi.
		Qutqaruv smena boshlig'i ushbu texnik va texnologik talablarga to'liq rioya qilgan holda qutqaruv vositalaridan xavfsiz va samarali foydalanishni ta'minlashi kerak. Bu nafaqat texnik jihatdan, balki tashkiliy, axborot va inson xavfsizligi nuqtayi nazaridan ham muhim hisoblanadi. Qutqaruv arqoni, kamar karabini, yong'in o'chiruvchining shlem kaskasi, 3 tarmoqli va 4 tarmoqli suv ayirgichlar, yong'in o'chirish kolonkasi, Ishg'ol qilish narvoni, metall armaturani kesish va elektr simlarini kesish qaychisi, uglekislotali yong'in o'chirgich, kukunli yong'in o'chirgich, yong'in o'chirish kolonkasi bilan ishlash uchun o'tkazgich (perexodnik), yong'in o'chiruvchining qutqaruv kamari vositalaridan samarali foydalanish.

Kasbning nomi	Qutqaruvchi-alloqachi	
Mashg'ulot nomining kodi	54110	
TMR bo'yicha malaka darajasi	4	
Malakani baholashga qo'yiladigan talabalar	Malakani baholash tavsiya etiladi	
Amaliy tajriba (ish staji)ga qo'yilgan talablar:	Ish staji talab etilmaydi.	
Layoqatiga va shaxsiy kompetensiyalarga qo'yilgan talablar	18 yoshga to'lgan 30 yoshdan oshmagan bo'lishi, erkak, yuqori darajadagi jismoniy tayyorgarlik va chidamli, jismonan sog'lom va harbiy xizmatni o'tagan bo'lishi, Qutqaruvchi bo'lish uchun ishga qabul qilishdan oldin va mehnat faoliyati davomida tibbiy ko'riklardan o'tish talab qilinadi. Belgilangan qoidalarga rioya qilish. Mehnat intizomi va xizmatga sadoqat. Kamchiliklarni anglash va ularni bartaraf etish ustida ishlash. Tez o'zgaruvchan muhitda ishlashga tayyorlik. Murakkab, xavfli va uzoq muddatli qutqaruv ishlarida faol ishtirok. Qutqaruv texnikasi va vositalari bo'yicha bilimga ega bo'lish. Favqulodda vaziyatlarning turlari va ularga qarshi harakat taktikalarini bilishlari. Jismoniy tayyorgarlik va chidamlilik (yugurish, shturm, yuk ko'tarish, suvda ishlash va boshqalar) ko'nikmalariga ega bo'lish. Qutqaruv ishlarini amalga oshirishda yuqori samaradorlik. Notinch va xavfli sharoitlarda ham to'g'ri fikr yuritish.	
Ta'lim darajasiga qo'yilgan talablar	Boshlang'ich professional ta'lim o'rta maxsus ta'lim yoki qisqa va o'rta muddatli sertifikatlangan kasbga o'qitish kurslari, kasbiy tajriba, Favqulodda vaziyatlar vazirligi tomonidan tashkil etilgan qisqa muddatli qayta tayyorlash va malaka oshirish kurslaridan o'tishlari talab etiladi.	
Norasmiy va informal ta'lim bilan bog'liqligi	norasmiy (informal) ta'lim yoki amaliy tajriba	
Kasbiy standartlar reyestrda mavjudligi	-	
Kasbning boshqa mumkin bo'lgan nomlari	Xizmatchi I/Ch Qutqaruvchi-alloqachi	
Boshqa kasblar bilan aloqadorligi	TMR bo'yicha malaka darajasi:	Kasbning nomi:
	3	Qutqaruvchi
	3	Qutqaruvchi-alpinist
	3	Qutqaruvchi-haydovchi
	3	Qutqaruvchi- g'avvos
	4	Qutqaruv Smena boshlig'i

		4	Qutqaruvchi- yong'in o'chiruvchi
		4	Qutqaruvchi-kinolog
		4	Qutqaruvchi-yo'riqchi
		5	Qutqaruvchi-feldsher
Mehnat funksiyalarining tavsifi			
Kodi va nomi	Mehnat vazifalari		
H1.4- Qutqaruv ishlari jarayonida axborot almashishni ta'minlash	H1.01.4- Shtab va boshqa maxsus xizmatlar o'rtasida aloqani o'rnatish va uni nazorat qilish	O'qitish natijalari	
		Mehnat harakatlari:	
		1. Shtab va boshqa maxsus xizmatlardan tushgan ma'lumotlarni tez va aniq qabul qilish	
		2. Qutqaruvchi guruh a'zolariga muhim axborotni to'g'ri va o'z vaqtida yetkazish	
		3. Qutqaruv ishlari jarayonidagi o'zgarishlar, yangi ma'lumotlar va favqulodda vaziyat haqida tezkor xabar berish	
		4. Aloqa vositalarining texnik holatini doimiy nazorat qilish va zarur hollarda ularni ta'mirlash va almashtirish	
		5. Mumkin bo'lgan uzilishlar, kechikishlar va nosozliklarni tezda aniqlash	
		6. Shtab va maxsus xizmatlar bilan doimiy muloqot o'rnatish	
		Ko'nikmalar:	
		Aloqa vositalari va boshqa vositalarni yaxshi tushunish va ulardan samarali foydalanish	
		Axborotni aniq, qisqa va tushunarli yetkazish	
		Shtab va maxsus xizmatlar xodimlari bilan samarali muloqot o'rnatish	
		Muloqotda tinchlikni saqlash, favqulodda vaziyatlarda ham aloqa qilish	
		Qutqaruv guruhi bilan o'zaro hamkorlik va muvofiqlashtirish	
		Axborotni zarur vaziyatlarda tez yozib olish, xabarlarini jurnalga kiritish	
		Bilimlar:	
		Aloqa vositalari va texnologiyalari	
		Radiostansiya, mobil aloqa, va maxsus aloqa qurilmalari ishlash prinsiplari	
		Axborot uzatish va qabul qilish qoidalari	
		Qutqaruv ishlari va favqulodda vaziyatlarni boshqarish asoslari	
		Xavfsizlik va etika qoidalari	
		Operativ boshqaruv qarorlariga ta'sir qiluvchi axborotning ahamiyati.	

	H1.02.4- Bir vaqtning o'zida bir nechta qutqaruv guruhlarini bilan axborot almashishni ta'minlash	Mehnat harakatlari:
		1. Barcha aloqa qurilmalarini texnik jihatdan to'g'ri ishlashi va signal sifatini tekshirish
		2. Har bir qutqaruv guruhi uchun alohida kanal hamda aloqa liniyalarini belgilash
		3. Qabul qilingan ma'lumotlarni tegishli guruhlariga vaqtida va to'g'ri yetkazish
		4. Qutqaruv jarayonida vujudga keladigan aloqa muammolarini zudlik bilan hal qilish
		5. Qo'llanilayotgan aloqa vositalarining xususiyatlarini yaxshi bilish va ularni maksimal darajada samarali qo'llash
		Ko'nikmalar:
		Aloqa vositalari va texnologiyalari bilan ishlash
		Bir vaqtda bir nechta jamoalarga turli ma'lumotlarni tez va aniq yetkazish
		Har bir xabarning ahamiyatini tez baholash va tegishli guruhlariga yetkazish
		Barcha muhim xabarlarini yozib borish
		Axborotlarni boshqaruv punktiga tez va to'g'ri yetkazish
		Har bir vaziyatda qaysi axborotni birinchi yetkazishni aniqlash
		Favqulodda vaziyatlarda tez va oqilona harakat qilish va ishlash
		Bilimlar:
		Qutqaruv va favqulodda vaziyatlarni boshqarish tizimi
		Qutqaruv guruhlarini va shtabning vazifalari hamda ularning o'zaro aloqasi
		Axborot almashish qoidalari va usullari
		Axborot oqimidagi buzilishlarni va kechikishlarni aniqlash usullari
		Qutqaruv jarayonida axborot tarqalishining etik qoidalari
		Har bir xabarni qisqa, aniq va tushunarli tarzda yetkazish usullari
	Mas'uliyat mustaqillik: va	1. Bir vaqtda bir nechta guruhga axborot yetkazishda xatolar va tushunmovchiliklar qutqaruv ishlarining samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi sababli, har bir xabarning to'g'ri va aniq bo'lishini ta'minlash mas'uliyati bor
		2. Bir vaqtda bir nechta guruh bilan ishlashda yuzaga keladigan muammolarni o'z vaqtida va mustaqil ravishda hal qilish
		3. Axborot uzatish jarayonida xato, kechikish qutqaruv harakatlarini qiyinlashtiradi, shu uchun har bir harakatni mas'uliyat bilan bajarish

		4. Qutqaruvchi-alloqachi o'zini mustaqil ravishda boshqara bilishi, axborotni зудlik bilan qabul qilish va uzatishni tashkil etishi kerak 5. Axborot uzatish jarayonida mas'uliyat va mustaqillik kasbiy sifat sifatida muvaffaqiyatli faoliyatning asosi bo'ladi
H2.4- Qutqaruv guruhlarini o'rtasida tez va aniq aloqa o'rnatish	H2.01.4- Qutqaruv guruhlarini o'rtasida buyruqlar va vaziyatlar haqidagi axborotni o'z vaqtida yetkazish	Mehnat harakatlari: 1. Axborotni to'plash va tahlil qilish, hodisa joyidan, qutqaruvchilardan va boshqaruv punktlaridan kelayotgan ma'lumotlarni to'plash 2. Aloqa vositalari orqali axborotni tez va aniq yetkazish 3. Qo'llanilayotgan aloqa vositasini to'g'ri tanlash va ularni samarali boshqarish 4. Eng muhim va shoshilinch xabarlarini birinchi navbatda yetkazish 5. Aloqa liniyalarining ishlab turuvchi vaziyatini doimiy nazorat qilish 6. Aloqa vositalarining ishlash vaziyatini kuzatish va buzilishlarni tezda aniqlash 7. Tezkor javob va fikr almashishni tashkil etish Ko'nikmalar: Aloqa vositalarini - radio, ratsiya, telefon va boshqa aloqa vositalarini mukammal ishlatish Axborotni qisqa, ravshan va tushunarli tarzda yetkazish Axborotni uzatishda xatolarsiz va aniqlikni saqlash Tez fikrlash va qaror qabul qilish Favqulodda vaziyatda stress va bosim ostida samarali ishlash Bilimlar: Aloqa vositalari va uskunalari Uskunalarini ishga tushirish, boshqarish va texnik xizmat ko'rsatish asoslari Favqulodda vaziyatlarda axborot uzatish qoidalari, standart radio til va kod so'zlari Axborotlarning maxfiylikni saqlash va xato uzatishlarning oldini olish choralari Favqulodda vaziyatlar tegishli axborotni xususiyatlari va qay tarzda uzatish kerakligi Qutqaruv guruhlarini o'rtasida axborot almashishni muvofiqlashtirish usullari Mehnat harakatlari: 1. Ma'lumotlarni yig'ish va aniqlash 2. Qabul qilingan ma'lumotlarni muhimlik darajasiga qarab saralash

	H2.02.4- Qutqaruv guruhning holati va harakatlari to'g'risida ma'lumotlarni shtabga hamda boshqaruv markaziga yetkazish	3. Radiostansiya va boshqa aloqa vositalari orqali shtabga hamda boshqaruv markaziga ma'lumotlarni uzatish 4. Axborotni bir xil va tushunarli tilda yetkazish, zarur bo'lganda takrorlash va tasdiqlash 5. Radiostansiya va boshqa aloqa qurilmalarining ishlash holatini kuzatish 6. Shtab va boshqaruv markazidan olingan ko'rsatmalarni qabul qilish Ko'nikmalar: Muhim ma'lumotlarni qisqa, aniq va tushunarli tarzda yetkazish Aloqa vositalari bilan ishlash Qurilmalarda va aloqa liniyasidagi nosozliklarni tez topish va xabar berish Qutqaruv markazi va dispetcher bilan bog'lanish uchun belgilangan telefon raqamlarini yodda saqlash va ular orqali bog'lanish Favqulodda vaziyatlarda tez va oqilona harakat qilish va ishlash Bilimlar: Turli turdagi telefon va aloqa vositalarining ishlash tartibi, texnik xususiyatlari, ularni qo'llash qoidalari Qutqaruv guruhlari va dispetcherlik xizmati o'rtasida axborot almashish qoidalari, signallar va belgilar sistemasi Qurilmalardagi oddiy texnik muammolarni aniqlash va ularni o'z vaqtida hal etish usullari Favqulodda vaziyatlarida axborot almashish, tezkor va samarali aloqa o'rnatish uslublari Qutqaruv markazlari, dispetcherlik xizmatlari va boshqa tegishli tuzilmalarning ish tartibi va vazifalari Axborotlarni muhofaza qilish, maxfiy ma'lumotlarni oshkor etmaslik va aloqa xavfsizligini ta'minlash bo'yicha umumiy ma'lumotlar
	Mas'uliyat mustaqillik: va	1. Komandalarni qabul qilib, xatoliqsiz qayta yetkazish 2. Axborotni uzatishda xizmat qoidalari va muloqot madaniyatiga rioya qilish 3. Mustaqil ishlash, vaqtni to'g'ri taqsimlash va vazifalarni to'liq bajarish 4. Favqulodda vaziyatlar sharoitida ham o'z faoliyatini nazorat qilish va ortiqcha psixologik bosimga berilishdan saqlanish 5. Agar asosiy kanalda muammo bo'lsa, zaxira vositalarni ishga tushirish va aloqa o'rnatish choralarni ko'rish

Texnik va/yoki texnologik talab	GSM, LTE, IP-telefoni texnologiyalarini qo'llab-quvvatlaydigan tizimlar Asosiy aloqa ishlamay qolganda foydalanish mumkin bo'lgan alternativ aloqa kanallari Qayta aloqaga chiqish imkoniyatini avtomatik ravishda ta'minlaydigan dastur va tizimlar
--	--

LOYIHA

Kasbning nomi	Qutqaruvchi-kinolog	
Mashg'ulot nomining kodi	54110	
TMR bo'yicha malaka darajasi	4	
Malakani baholashga qo'yiladigan talabalar	Malakani baholash tavsiya etiladi	
Amaliy tajriba (ish staji)ga qo'yilgan talablar:	ish staji talab etilmaydi	
Layoqatiga va shaxsiy kompetensiyalarga qo'yilgan talablar	18 yoshga to'lgan 30 yoshdan oshmagan bo'lishi, erkak, yuqori darajadagi jismoniy tayyorgarlik va chidamli, jismonan sog'lom va harbiy xizmatni o'tagan bo'lishi Qutqaruvchi bo'lish uchun ishga qabul qilishdan oldin va mehnat faoliyati davomida tibbiy ko'riklardan o'tish talab qilinadi Keskin vaziyatlarda vazminlikni saqlay olish, his-tuyg'ularni boshqarish Vazifalarni ustuvorlikka qarab taqsimlash va o'z vaqtida bajarish Ishga va jamoaga nisbatan mas'uliyatli bo'lish, topshiriqlarni aniq bajarish Murakkab sharoitlarda ham o'z vazifasini samarali bajarish uchun harakat qilish Qonunchilik va huquqiy normalarni bilish, shu jumladan, hayvonlarning huquqlari va ularga nisbatan munosabat Itlarni o'rgatish va ular bilan ishlash ko'nikmalari Favqulodda vaziyatlarda tez va samarali qarorlar qabul qilish qobiliyati Jismoniy tayyorgarlik va chidamlilik Itlarning xizmat vazifalarini aniq bajarish qobiliyati	
Ta'lim darajasiga qo'yilgan talablar:	O'rta professional ta'lim yoki ta'lim muassasalari negizida kasbga o'qitish dasturlari bo'yicha uzoq muddatli kasbga o'qitish kurslari davomiyligi 1 yildan kam bo'lmagan kasbga o'qitish bo'yicha tasdiqlangan ta'lim dasturlari	
Norasmiy va informal ta'lim bilan bog'liqligi	norasmiy (informal) ta'lim yoki amaliy tajriba	
Kasbiy standartlar reyestrda mavjudligi	-	
Kasbning boshqa mumkin bo'lgan nomlari:	Xizmatchi I/Ch Qutqaruvchi-kinolog	
Boshqa kasblar bilan aloqadorligi	TMR bo'yicha malaka darajasi:	Kasbning nomi:
	3	Qutqaruvchi
	3	Qutqaruvchi-alpinist
	3	Qutqaruvchi-haydovchi
	3	Qutqaruvchi- g'avvos
	3	Qutqaruvchi- yong'in o'chiruvchi
	4	Qutqaruv Smena boshlig'i
	4	Qutqaruvchi-alloqachi
	4	Qutqaruvchi-yo'riqchi

Mehnat funksiyalarining tavsifi		
Kodi va nomi	Mehnat vazifalari	
K1.4- Xizmat itlarini parvarishlash va tayyorlash	K1.01.4- Qutqaruv itlarini qutqarish ishlariga tayyorlash hamda ular bilan amaliy mashg'ulotlar olib borish	O'qitish natijalari
		Mehnat harakatlari:
		1. Xizmat itlarini sog'lomligi va jismoniy vaziyatini muntazam tekshirish
		2. Itni to'g'ri ovqatlantirish va sog'liqni saqlash choralarini ko'rish
		3. Itlarning kundalik gigiyenik parvarish qilish
		4. Qidiruv-qutqaruv vazifalari uchun odam izini topish, turli materiallar va moddalarni sezishga o'rgatish
		5. Itni murakkab va xavfli sharoitlarda ishlashga tayyorlash
		6. Itning reaksiya va javob berish qobiliyatini oshirish
		7. Xizmat itlari bilan birga qidiruv ishlarini amalga oshirish
		8. Itning harakatlarini nazorat qilish, zarur vaqtda to'g'ri ko'rsatmalar berish
		9. Itning topgan obyektlarini aniqlash va qayd etish
		Ko'nikmalar:
		Itlarni asosiy buyruqlar va qidiruv vazifalari uchun maxsus buyruqlarni o'rgatish
		Itning inson izini, turli moddalarning hidini aniqlash qobiliyatini rivojlantirish
		Itni favqulodda vaziyatlarda ishlashga tayyorlash uchun turli sharoitlarda mashq qilish
		It bilan aloqa qilish va har xil signallar va buyruqlar orqali muloqot qilish
		Itning psixologik vaziyatini tushunish va uni to'g'ri yo'lga solish
		Qidiruv-qutqaruv jarayonida itning harakatlarini kuzatish va ko'rsatmalariga tezkor javob berish
		Bilimlar:
		Qutqaruvchi itlarni turlar, ularning qobiliyati va psixologik xususiyatlari
		Itlarning sog'lomligini tekshirish, kasallik belgilari, veterinariyaga oid ma'lumotlar
		Itlarning xulqi va emotsiyalari, ularning harakatlari
		Itlarni asosiy buyruqlarga o'rgatish metodikasi
		Qidiruv-qutqaruv ishlari uchun maxsus mashqlar rejalari
		Qidiruv-qutqaruv ishlarining taktikasi va texnologiyasi
		Itlarni favqulodda vaziyatlarda qanday yo'lida qo'llash qoidalari
		Itning ko'rsatmalariga asoslangan qaror qabul qilish asoslari
		Mehnat harakatlari:
		1. Itlarni muntazam tibbiy tekshiruvga olib borish uchun veterinar shifokor bilan muvofiqlashish
		2. Itning sog'lomlik vaziyatini nazorat qilish va kasallik belgilari paydo bo'lsa, tezkor chora ko'rish
		3. Tibbiy ko'rik natijalarini qayd etish va ularni kuzatib borish

	K1.02.4- Itlarning tibbiy ko'riklarini, vaksinatsiyalarini va dori-darmonlarni o'z vaqtida berish	4. Itlarni zarur vaksinatsiyalarga tayyorlash va o'z vaqtida to'g'ri tashkil etish
		5. Vaksinatsiyadan keyin itlarni kuzatish va yordam ko'rsatish
		6. Itlarga kerakli dori-darmonlarni o'z vaqtida berish
		7. Itlardagi dorilarga nisbatan allergiya va boshqa reaksiyalarni kuzatib borish
		8. Itlarning stress va charchashini oldini olish uchun dam olish rejimini tashkil etish
		9. Itlarning jismoniy vaziyatini yaxshilash uchun mashqlar va harakatlar rejasini tayyorlash
		Ko'nikmalar:
		Itlarning qutqaruv operatsiyalariga tayyorlash uchun ularning ko'nikmalarini rivojlantirish
		Itlarning bajargan ishlarini rag'batlantirish va mukofotlash orqali ularni yangi ko'nikmalarga o'rgatish
		Itlar bilan ishlashda ko'pincha murakkab va og'ir vaziyatlar yuzaga kelganda holatni to'g'ri baholash
		Qutqaruvchi-kinologning ko'nikmalari ko'p jihatdan ularning ish faoliyatida samarali ishlash, itlar bilan ishlashda xavfsizlikni ta'minlash
		Har doim yuqori darajadagi tayyorgarlik va jismoniy hamda aqliy salohiyatga ega bo'lish
		Bilimlar:
		Itlarning asosiy fiziologik va biologik xususiyatlari
		Itlarda uchraydigan asosiy kasalliklar va ularning belgilari
		Itlarning sog'lom bo'lishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish tartiblari
		Itlarni doimiy tibbiy ko'rikdan o'tkazish zaruriyati va uning maqsadi
		Itning sog'lomlik vaziyatini baholash usullari
		Itlarga tavsiya etiladigan asosiy vaktsina turlari va uning samaradorligi
		Vaksinaning ta'sir qilish muddati va qayta vaksinatsiya talablari
		Itlar uchun mo'ljallangan dori-darmonlar turlari
		Itlarning gigiyenasini saqlash, parazitlarga qarshi kurashish choralari
		Itlarning stress va charchash vaziyatlaridan saqlash usullari
		Itlarning jismoniy vaziyatini mustahkamlash choralari
	K1.03.4- Itlarga ovozli, qo'l va boshqa buyruqlarni aniq va samarali o'rgatish	Mehnat harakatlari:
		1. Buyruqlarni aniq belgilash
		2. Har bir buyruq uchun aniq ovozli signalni tayyorlash va uni bir xil tarzda takrorlash
		3. Qo'l va bosh harakatlari orqali buyruqlarni aniq va ravshan ifodalash
		4. Itga ovozli va qo'l buyruqlarini bir-biridan farqlantirishga o'rgatish

		5. Buyruqlarni it uchun oson tushuniladigan tarzda bajarilishini ta'minlash
		6. Mashqlarni bosqichma-bosqich bajarish
		7. Yangi buyruqlarni avval oson sharoitlarda, so'ngra murakkab vaziyatlarda o'rgatish
		8. Itni chalg'ituvchi omillar bo'lgan sharoitlarda ham buyruqlarga amal qilishga o'rgatish
		Ko'nikmalar:
		Itning psixologik vaziyatini tushunib, u bilan ishonchli va barqaror munosabat o'rnatish
		Itning hissiyotlariga sezgirlik bilan yondashish va moslashish
		Ovozli, qo'l va jismoniy buyruqlarni to'g'ri berish
		Qo'l ishoralari va harakatlarini tushunarli va standart shaklda bajara olish
		Ta'lim jarayonini bosqichma-bosqich tashkil etish
		Yangi buyruqlarni bosqichma-bosqich o'rgatish (osondan qiyinga)
		Qiyin sharoitlarda itning diqqatini jamlay olishga o'rgatish
		Itni motivatsiya qilish va rag'batlantirish
		Itni rag'bat bilan (ovqat, yoqimli so'z, silash) tarbiyalashni to'g'ri qo'llay olish
		Itida ishtiyoq va javobgarlik hissini uyg'otish uchun to'g'ri usullarni tanlay olish
		Natijani baholash va tahlil qilish
		Qaysi buyruqlar yaxshi o'zlashtirilgan, qaysilarini yana ishlash kerakligini aniqlash
		Bilimlar:
		Kinologiya asoslari-itlarning turlari, xususiyatlari va irsiy xulq-atvor farqlari
		Xizmat itlari bilan ishlashda e'tiborga olinadigan fiziologik va psixologik omillar
		Itning asab sistemasi va uning buyruqlarga munosabati
		Itga buyruq berish psixologiyasi-it qanday qilib buyruqni qabul qiladi va ularni qay tarzda eshitib, tushunishi
		Buyruqlar orqali itda shartli reflekslar shakllanish xususiyatlari
		Qiyin vaziyatlarda buyruq berish taktikasi
		It bilan "verbal" va "noverbal" (ovozsiz, ishorali) aloqa o'rnatish uslublari
		It bilan doimiy ishonchli munosabatni saqlash usullari
	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. Itni tayyorlash jarayonida uning bilimi, fe'l-atvori va buyruqlarni o'zlashtirishi uchun to'liq mas'uliyatni zimmasiga olish
		2. Itni jamoat joylarida boshqarib turish va buyruqlar orqali uning xulqini nazorat qilish uchun mas'uliyatli bo'lish
		3. Har bir itning individual xususiyatlarini hisobga olib, o'ziga xos ta'lim metodikasini tanlay olish

		4. Itning tayyorgarlik darajasini baholash va unga muvofiq ravishda mashq jarayonini o'zgartirish
K2.4- Itlarni favqulodda vaziyatlarda jabrlanganlar ni qidirishga o'rgatish	K2.01.4- Itlarni qidiruv- qutqaruv vazifalariga mos ravishda, ularning iqtidori va qobiliyatiga qarab mashqlar o'tkazish	Mehnat harakatlari:
		1. Har bir itning zehni, faolligi, hid hissi, jismoniy chidamliligi kabi xususiyatlarini baholash
		2. Ularning xulq-atvori, stressga chidamlilik va buyruqqa itoat qilish qobiliyatini aniqlash
		3. Qidiruv-qutqaruv mashqlarini amalga oshirish uchun itni iz topish, odam yoki buyumni qidirish, gurgun berish (xabar berish) kabi vazifalarga o'rgatish
		4. Qiyin vaziyatlarda harakatni rivojlantirish
		5. Xavfli, tor va baland hududlarda harakat qilish ko'nikmasini shakllantirish
		6. Itning natijalarini kuzatish va tahlil qilish
		Ko'nikmalar:
		Itning qobiliyat va iqtidorini aniqlash
		Itning temperamenti (faol, passiv, xavotirli va h.k.) va xulq-atvoriga qarab yondashuvni to'g'ri tanlash
		Mashq jarayonida to'g'ri boshqarish
		Itni ovoz, ishora va harakatlar orqali aniq boshqara olish
		Chalg'ituvchi va murakkab sharoitlarda mashq o'tkazish
		Natijalarni tahlil qilish va to'g'ri xulosa chiqara olish
		Mashqlar orqali itning rivojlanish darajasini baholash va kuzatish
		Bilimlar:
		Kinologiya va it psixologiyasi
		Itning turlari, temperamenti, irsiy xususiyatlari va ularning qidiruv-qutqaruv ishlariga ta'siri
		Itlarda xulq-atvorning shakllanish jarayoni va reflekslar
		Itlarning stress, xavf va buyruqlarga bo'lgan reaksiyasi
		Mashg'ulot va tayyorgarlik metodikalari
		Favqulodda vaziyatlarda itlarning faoliyati
		Itlar yerto'la, vayrona, tog', qorli va suvli hududlarda qanday faoliyat yuritishi kerakligi
		Itlarning xavfsizligi va ish qobiliyatini saqlash uchun zarur sharoitlarni yaratish talablari
		Itni boshqarish va buyruqlar orqali boshqaruv nazariyasi
		Qobiliyat va iqtidorni baholash asoslari
	K2.02.4- Itlarni turli favqulodda vaziyatlarda jabrlanganlarni aniqlash, topish va qutqarish ishlariga o'rgatish	Mehnat harakatlari:
		1. Qidiruv mashqlari o'tkaziladigan tabiiy muhitni va inshootni aniq tahlil qilish
		2. Itni tegishli sharoitga mos ravishda tayyorlash
		3. Itlarni maxsus muhitda harakatlanishga o'rgatish
		4. Jabrlanuvchini aniqlash va signal berishga o'rgatish
		5. Itni odam hidi, ovoz va harakat belgisi orqali topishga o'rgatish
		6. Itning diqqatini jamlash va chalg'ituvchi omillarga bardosh berishini rivojlantirish

		7. Shovqin, kuchli hidlar, odamlar va transportlar bor muhitda ishlashga o'rgatish 8. Favqulodda vaziyatda ham vazifani bajarish qobiliyatini shakllantirish 9. Real vaziyatda simulyatsiya qilingan mashqlarni o'tkazish 10. Kechasi, yomg'irda — turli vaqtlarda qidiruv mashqlarini tashkil qilish Ko'nikmalar: Sharoitni baholay olish va mashqni moslashtirish Itni hid bo'yicha izlashga o'rgatish Itni inson hidiga diqqatni jamlashga o'rgatish Vayrona, g'or, ag'darilgan binolar va tabiiy to'siqlarda itni harakatga keltirish Itni turli to'siqlardan o'tishga, past joylardan yurishga, yuqoriga chiqishga o'rgatish Jabrlanganlarni aniqlagandan so'ng itning reaksiyasini boshqarish Qiyin sharoitlarda itning diqqatini saqlash va uni boshqarish kuchli ovoz, shovqin, portlash, muhit o'zgarishi kabi omillarga bardoshli qilib o'rgatish Bilimlar: Kinologiya asoslari, it turlari, ularning xulq-atvori, qobiliyati va temperamenti Irsiy xususiyatlar va ularning qidiruv-qutqaruv ishlariga ta'siri Itlardagi hid sezuvchanlik va reflekslar nazariyasi Qidiruv-qutqaruv strategiyasi va taktikasi Favqulodda vaziyatlardagi xavfsizlik choralari va harakat algoritmlari It bilan muloqot qilish va buyruqlarni samarali yetkazish qoidalari Buyruqlarni to'g'ri va aniq berish qoidalari
	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. Qutqaruvchi-kinologning mas'uliyati — u o'zining va qutqaruv itining tayyorgarligi, qidiruv samaradorligi va jabrlanganlarni topish sifati uchun shaxsan javobgar ekanligini anglashidir 2. Qutqaruvchi-kinologning mustaqilligi — u ayrim vaziyatlarda tezkor, to'g'ri va samarali qaror qabul qila olishi, muammolarni mustaqil hal etishi va yetakchilik xususiyatlarini namoyon etishi demakdir
		Mehnat harakatlari: 1. Itning harakatlarini diqqat bilan kuzatish, itning tanasi (tana harakati, dum vaziyati, quloq) orqali uning reaksiyasini kuzatish 2. Itni aniq va tushunarli buyruqlar orqali boshqarish 3. Qidiruv jarayonida xavfsizlikni ta'minlash, vayrona va tabiiy to'siqlardan o'tishda ehtiyotkorlik bilan harakat qilish 4. It jabrlanuvchini topganida, bu haqda jamoaga signal berish

K3.4- Qidiruv- qutqaruv ishlarini xizmat itlari bilan amalga oshirish	K3.01.4- Itning harakatlarini kuzatish, buyruqlarini bajarish hamda it yordamida jabrlangan va bedarak yo'qolgan shaxslarni qidirish	5. Topilgan nuqtani belgilash, birinchi yordam ko'rsatish va qutqaruv guruhini chaqirish
		Ko'nikmalar:
		Itning harakatlarini tahlil qilish
		It bilan ovozli va ishorali buyruqlar orqali samarali muloqot o'rnatish
		Qidiruv jarayonida itni kuzatib, itning harakatiga qarab yo'nalishni tanlash, to'xtash yoki harakatni davom ettirish
		Qiyin va noaniq sharoitlarda it bilan hamjihat harakat qilish
		Itning harakatiga muvofiq tezkor qaror qabul qilish, it ko'rsatgan joyni tezkor tekshirish
		Itning harakatidan kelib chiqqan holda qidiruvni kengaytirish va to'xtatish
		Bilimlar:
		Itlarning xulq-atvori va itning tana tili, quloq, dum, yurish va burun harakatlarining ma'nolari
		Itning iz topganda berishi mumkin bo'lgan signallari
		Qidiruv-qutqaruv itlarining hid bilish qobiliyati va inson hidini ajratish imkoniyatlari
		It bilan ovozli, ishorali va kontaktsiz buyruqlarning turlari va ularning ta'siri
		Buyruq berishda ovoz balandligi, intonatsiya va vaqtini to'g'ri tanlash qoidalari
		Qidiruv algoritmlari va taktikalari
		Itni qidiruv yo'nalishida yuborish, boshqarish va qaytarish metodikasi
		Jabrlanuvchini aniqlagan holda harakat qilish qoidalari
	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. Qutqaruvchi-kinolog kasbining itning harakatlarini kuzatish, ularga amal qilish va it orqali odamlarni qidirishdagi mas'uliyat va mustaqillik — bu mutaxassisning kasbiy burchiga halol, puxta va ongli yondashuvi hamda murakkab sharoitlarda mustaqil qaror qabul qila olish qobiliyatini bildiradi. Ushbu jihatlar muvaffaqiyatli qidiruv-qutqaruv ishlarining muhim omillaridandir.
Texnik va/yoki texnologik talab		Qidiruv itlari uchun maxsus jihozlar: itlarga mo'ljallangan g'illoflar (jiletlar); kamera va tanish belgilar joylashtirish; himoya vositalari, vayrona, muz hamda og'riq beruvchi yuzalarda yurganida panjalarni himoya qilish. Qidiruv hududini belgilash va nazorat qilish vositalari: qutqaruvchi va it uchun xavfsizlik uskunalari; shaxsiy himoya vositalari (shlem, ko'zoynak, niqob, qo'lqop) — kinolog uchun; it uchun chaqmoq qaytaruvchi jilet va tashqi muhitga moslashtirilgan kiyimlar

Kasbning nomi	Qutqaruvchi-yo'riqchi
Mashg'ulot nomining kodi	54110
TMR bo'yicha malaka darajasi	4
Malakani baholashga qo'yiladigan talabalar	Malakani baholash tavsiya etiladi
Amaliy tajriba (ish staji)ga qo'yilgan talablar:	Kamida 1-3 yillik amaliy tajriba. Qutqaruv ishlarida, favqulodda vaziyatlarda ishtirok etganlik tajribasi talab etiladi. Agar o'zi qutqaruvchi bo'lib ishlagan bo'lsa, bu juda muhim ustunlik sifatida baholanadi.
Layoqatiga va shaxsiy kompetensiyalarga qo'yilgan talablar	Kasbiy ta'lim va malaka. Liderlik va jamoa bilan ishlash Tezkor qaror qabul qilish va stressga barqarorlik. Muloqot va axborot almashinuvi. Jismoniy va psixologik tayyorgarlik. Qutqaruvchi-yo'riqchi yuqori darajada jismoniy va psixologik tayyorgarlikka ega bo'lishi kerak. Favqulodda vaziyatlar nazariyasi va turlarini hamda qutqaruv ishlarini tashkil etish va boshqarish Fuqaro muhofazasi va aholini evakuatsiya qilish tartibi, birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish. Yong'in xavfsizligi va yong'inlarni o'chirish usullari. Alpinistik va tog'-qutqaruv ishlari. Suvda qutqarish asoslari. Axborot almashinuvi va radioaloqa. Qutqaruv operatsiyalarini tashkil qilish va boshqarish, birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish, Alpinistik ko'nikmalar (balandlikda ishlash), suvda qutqarish ko'nikmalari, yong'in bilan kurashish, texnik jihozlar va maxsus uskunalar bilan ishlash, evakuatsiya qilish va aholini muhofaza qilish ko'nikmalariga ega bo'lish. Guruhni boshqarish, qarorlar qabul qilish, stressli vaziyatlarda yo'l-yo'riq ko'rsatish qobiliyati. Favqulodda sharoitlarda vaqtini yo'qotmasdan aniq va xavfsiz qaror qabul qila olish. Vaziyatni tez baholash va muvofiq harakat qilish. Qo'rqqan, shokdagi jarohatlangan shaxslar bilan to'g'ri munosabatda bo'lish. Tinchlantirish, ishontirish va yo'naltirish qobiliyati. Jismoniy faollikni saqlay olish, tez harakat qilish, og'ir sharoitlarda ishlash. Balandlikda, suvda, tor joylarda va tunda ishlash qobiliyati. Nostandart vaziyatlarda sarosimaga tushmasdan kutilmagan vaziyatlarda o'zini boshqara olish. Qo'rquvni yengib, diqqatni yo'qotmasdan harakat qilish qobiliyati. Xavfni baholash, vazifalarni rejalashtirish. Radioaloqa, qidiruv jihozlari, avariya texnikasi, GPS kabi uskunalarini tezda o'zlashtirish va qo'llash.

Ta'lim darajasiga qo'yilgan talablar:		O'rta professional ta'lim, umumiy o'rta (o'rta maxsus) ta'lim yoki boshlang'ich professional ta'lim Favqulodda vaziyatlar sohasida maxsus o'quv kurslarini tugatgan, malaka oshirish kurslari va qayta tayyorlash kurslari talab etiladi	
Norasmiy va informal ta'lim bilan bog'liqligi		norasmiy (informal) ta'lim yoki amaliy tajriba	
Kasbiy standartlar reyestrda mavjudligi		-	
Kasbning boshqa mumkin bo'lgan nomlari:		Xizmatchi I/Ch Qutqaruvchi-yo'riqchi	
Boshqa kasblar bilan aloqadorligi		TMR bo'yicha malaka darajasi:	Kasbning nomi:
		3	Qutqaruvchi
		3	Qutqaruvchi-alpinist
		3	Qutqaruvchi-haydovchi
		3	Qutqaruvchi- g'avvos
		3	Qutqaruvchi- yong'in o'chiruvchi
		4	Qutqaruv Smena boshlig'i
		4	Qutqaruvchi-alloqachi
		4	Qutqaruvchi-kinolog
		5	Qutqaruvchi-feldsher
Mehnat funksiyalarining tavsifi			
Kodi va nomi	Mehnat vazifalari		
L1.4- Shaxsiy tarkibni ish jarayonida mehnatni muhofaza qilish qoidalariga rioya qilishini nazorat qilish	L1.01.4- Qutqaruvchi shaxsiy tarkibining xavfsizlik qoidalarini va mehnatni muhofaza qilish talablariga qat'iy amal qilishini nazorat qilish	O'qitish natijalari	
		Mehnat harakatlari:	
		1. Ish sharoitida xavfsiz harakat qilish bo'yicha amaliy ko'rsatmalar berish	
		2. Xavfli omillar va favqulodda holatlarda o'zini tutish qoidalarini haqida tushuntirish ishlarini olib borish	
		3. Qutqaruvchilarning har birida zarur shaxsiy muhofaza vositalari mavjudligini ta'minlash	
		4. Xavfli va murakkab sharoitlarda qutqaruvchilarning xavfsizligini ta'minlash	
		5. Vaqtida vaziyatni tez baholash va to'g'ri qaror qabul qilish	
		6. Ish joyidagi asbob-uskunalar, qurilmalar, yong'in xavfsizligi vositalarining holatini nazorat qilish	
		7. Qoidabuzarlik holatlarini o'z vaqtida aniqlash va bartaraf etish	
		Ko'nikmalar:	
		Nazorat qilish, kuzatish, xatolarni aniqlash va o'z vaqtida tuzatish ishlarini tashkil qila olish	
		Ish joylarini tekshirish va xavfsizlik nuqtayi nazaridan baholash	

		Yo'riqnomalarni aniq, tushunarli va ta'sirli shaklda o'tkazish Qutqaruvchilarga xavfsizlik qoidalari va ularning ahamiyati haqida tushuntirish ishlarini olib borish Har bir ish turiga xos xavflar va ularni bartaraf etish Bilimlar: Mehnatni muhofaza qilishning maqsadi, vazifalari va prinsiplari Mehnatni muhofaza qilish to'g'risidagi qonunchilik va normativ-huquqiy hujjatlar Xodimlarning mehnatni muhofaza qilish sohasidagi huquq va majburiyatlari Xavfli va zararli ish sharoitlari (yuqori harorat, gaz, yong'in, portlash, balandlikda ishlash va h.k.)da xavfsiz harakat qilish qoidalari Qutqaruv ishlarida qo'llaniladigan maxsus uskunalar va texnika vositalarining tuzilishi va xavfsiz qo'llanilishi Xavfsizlik bo'yicha yozma va amaliy instruktaj turlari (kirish, davriy, maxsus, favqulodda) Har bir ish turi va vazifa uchun mos xavfsizlik yo'riqnomalar Qutqaruv amaliyotlarida xavfsiz harakat qilish tartibi Guruh bilan samarali ishlash va intizomni saqlash usullari
	L1.02.4- Qutqaruvchilarning shaxsiy himoya vositalaridan to'g'ri, xavfsiz va doimiy foydalanishini nazorat qilish	Mehnat harakatlari: 1. Har kunlik ishlar boshlanishidan oldin shaxsiy muhofaza vositalarining mavjudligi va holatini tekshirish 2. Qutqaruvchilar tomonidan shaxsiy muhofaza vositalaridan to'g'ri foydalanilishini doimiy kuzatish 3. Shaxsiy muhofaza vositalaridan foydalanish usullari, ularning ahamiyati va ehtiyot choralari haqida tushuntirish ishlarini olib borish Ko'nikmalar: Qanday vaziyatlarda qaysi turdagi shaxsiy muhofaza vositalar talab etilishini oldindan aniqlash Xavfsiz ishlash muhitini baholash va shaxsiy muhofaza vositalar bilan to'liq jihozlanishini ta'minlash Qutqaruvchilarda shaxsiy muhofaza vositalardan to'g'ri foydalanishni shaxsiy mas'uliyat sifatida shakllantirish Qutqaruvchilarga shaxsiy muhofaza vositalardan foydalanish texnikasi bo'yicha amaliy va nazariy o'quv mashg'ulotlarini o'tkazish Shaxsiy muhofaza vositalaridan foydalanmaslik oqibatlar va xavfli holatlar to'g'risida tushunarli, ta'sirli axborot berish Bilimlar:

		Mehnatni muhofaza qilishning maqsadi, vazifalari va prinsiplari
		Mehnatni muhofaza qilish to'g'risidagi qonunchilik, normalar va standartlar
		Shaxsiy tarkibning mehnatni muhofaza qilishdagi huquq va majburiyatlari
		Favqulodda vaziyatlarda xavfsizlik choralari va ularni bajarish tartibi
		Xavfli va zararli ish sharoitlari, ularning xavflari va ulardan saqlanish choralari
		Qutqaruvchilarga xavfsizlik qoidalari va ShMVdan foydalanish bo'yicha yo'riqnoma va o'quv mashg'ulotlarini o'tkazish usullari
	Mas'uliyat mustaqillik: va	1. Xavfsizlikka oid har qanday qoidabuzarlikni bartaraf etish uchun zarur chora-tadbirlarni o'z vaqtida amalga oshirish
		2. Qutqaruvchilarning shaxsiy muhofaza vositalarini yetarli darajada ta'minlash va ulardan samarali foydalanishini ta'minlash uchun zarur choralarni mustaqil belgilangan doirada qabul qilish
		3. Xavfsizlik talablariga zid bo'lgan holatlarda tezkor va mas'uliyatli qarorlar qabul qilish
L2.4- Shaxsiy tarkibini texnika xavfsizligi qoidalariga rioya etishlarini nazorat qilish	L2.01.4- Qutqaruvchilarning texnika xavfsizligi talablariga qat'iy amal qilishini nazorat qilish	Mehnat harakatlari:
		1. Qutqaruvchilarni texnika xavfsizligi talablari bilan tanishtirish, ularni doimiy ravishda o'qitish va tushuntirish
		2. Ish jarayonida texnik qoidabuzarliklarning oqibatlari haqida ogohlantirish
		3. Qutqaruvchilarning texnika xavfsizligi qoidalariga qat'iy rioya etishlarini kuzatish
		4. Texnika vositalari va qurilmalarning to'g'ri va xavfsiz qo'llanilishini nazorat qilish
		5. Ish joylarida xavfsizlikni ta'minlash, xavfli holatlarni oldini olish uchun profilaktik chora-tadbirlar tashkil etish
		6. Qutqaruvchilarni favqulodda vaziyatlarda texnika xavfsizligini ta'minlash bo'yicha o'qitish
		Ko'nikmalar:
		Qutqaruvchilarning texnikani to'g'ri va xavfsiz qo'llashini nazorat qilish
		Xavfli vaziyatlarni oldini olish bo'yicha profilaktik choralarni amalga oshirish
		Favqulodda vaziyatlarda xavfsizlikni ta'minlash uchun zudlik bilan qarorlar qabul qilish
		Mustaqil ravishda xavfsizlik talablarini nazorat qilish va bajarilishini ta'minlash
		Bilimlar:

		Texnika xavfsizligining ma'nosi, ahamiyati va maqsadlari
		Texnik jihozlar va qurilmalarni to'g'ri va xavfsiz qo'llash tartibi
		Xavfli holatlarni oldini olish uchun qo'llaniladigan chora-tadbirlar va yo'riqnomalari
		Texnika xavfsizligi talablariga muvofiq shaxsiy muhofaza vositalaridan to'g'ri va samarali foydalanish qoidalari
L3.4- Qutqaruv jarayonida qutqaruvchilarga yo'riqlar berish	L3.01.4- Qutqaruv ishlarini amalga oshirish uchun zarur yo'l- yo'riqlar va vazifalarni tushuntirish	Mehnat harakatlari:
		1. Qutqaruvchilarga amalga oshiriladigan ishlar maqsadi, muhimligi va ularning vazifalari aniq va tushunarli tarzda yetkazish
		2. Qutqaruv jarayonida amalga oshiriladigan qadamlar, harakatlar tartibi va texnologiyasi haqida aniq yo'l-yo'riqlar berish
		3. Qutqaruv ishlari xavfsizligini ta'minlash uchun zarur chora-tadbirlar va qoidalarni tushuntirish
		4. Qutqaruv ishlari olib boriladigan joyning xususiyatlari, mavjud xavf-xatarlar va ehtiyot choralari to'g'risida ma'lumot berish
		5. Favqulodda vaziyatlarda eng samarali harakat qilish yo'llari haqida ko'rsatmalar berish
		Ko'nikmalar:
		Yo'l-yo'riqlarni aniq, tushunarli va qisqa tarzda yetkazish
		Qutqaruv jarayonida barcha a'zolari o'z vazifalarini aniq bilishini ta'minlash
		Qutqaruv ishlarini amalga oshirish
		Qutqaruv jarayonida texnika xavfsizligi va shaxsiy muhofaza qoidalariga rioya qilishni ta'minlash
		Favqulodda vaziyatlarda tez va aniq yo'l-yo'riq berish
		Bilimlar:
		Favqulodda vaziyatlarda qutqaruv ishlarining asosiy prinsiplari
		Qutqaruv jarayonining har bir bosqichi (tashxis, tayyorgarlik, amalga oshirish, tugatish)
		Qutqaruvchilarning asosiy vazifalari, mas'uliyatlari va mehnat qoidalari
		Qutqaruv ishlarida qo'llaniladigan asbob-uskunalar, qurilmalar va ulardan to'g'ri foydalanish qoidalari
		Qutqaruv ishlaridagi texnika xavfsizligi va mehnat muhofazasi qoidalari
	Mas'uliyat mustaqillik: va	1. Har bir qutqaruvchi jamoa a'zosining vazifalariga muvofiq yo'l-yo'riqlar berishda xatolarga yo'l qo'ymaslik
		2. Qutqaruvchilarning hayoti va salomatligini xavfsizligini birinchi o'ringa qo'yish

		3. Qutqaruv operatsiyasini muvofiqlashtirish va jamoa faoliyatini nazorat qilishda mustaqillik ko'rsatish 4. Har bir vaziyatda o'ziga xos qarorlarni mustaqil ravishda qabul qilish
Texnik va/yoki texnologik talab		Texnik va texnologik talablar, asosan qutqaruvchilarning faoliyatini samarali va xavfsiz amalga oshirishga yo'naltirilgan. Texnik vositalarni saqlash va xizmat ko'rsatish. Qutqaruvchi-yo'riqchi texnika va asboblarni qanday ishlaydi, ularni qanday to'g'ri va xavfsiz ishlatish kerak, va har bir qadamda nima qilish lozimligini yaxshi bilishi, shuningdek, hamkasblari bilan aniq va tez aloqa qilishni ta'minlashi kerak. Og'ir, o'rta va yengil turdagi avariya-qutqaruv texnikasi, gidravlik avariya-qutqaruv asboblari, pnevmatik avariya-qutqaruv asboblari va boshqa yordamchi avariya-qutqaruv asbob-anjom va uskunalardan samarali foydalanish.

Kasbning nomi	Qutqaruvchi-feldsher	
Mashg'ulot nomining kodi	54110	
TMR bo'yicha malaka darajasi	5	
Malakani baholashga qo'yiladigan talabalar	Malakani baholash tavsiya etiladi	
Amaliy tajriba (ish staji)ga qo'yilgan talablar:	ish staji talab etilmaydi	
Layoqatiga va shaxsiy kompetensiyalarga qo'yilgan talablar	18 yoshga to'lgan 30 yoshdan oshmagan bo'lishi, erkak, yuqori darajadagi jismoniy tayyorgarlik va chidamli, jismonan sog'lom va harbiy xizmatni o'tagan bo'lishi. Birinchi tibbiy yordam va qutqaruv ishlari bo'yicha zarur bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish. Favqulodda vaziyatlarda tezkor va aniq qarorlar qabul qilish qobiliyati. Birinchi tibbiy yordam ko'rsatishda yuqori malaka va tajriba. Qutqaruv ishlarini samarali va xavfsiz amalga oshirish. Yaxshi jismoniy tayyorgarlik va chidash qobiliyati, stresslarga chidamlilik. Xavfli vaziyatlarda tez va o'z vaqtida harakat qilish qobiliyati. Hamkasblar va jabrlanuvchilar bilan samarali muloqot qilish uchun yaxshi kommunikativ qobiliyatlar. Ishga va jamoaga nisbatan mas'uliyatli bo'lish, topshiriqlarni aniq bajarish. Murakkab sharoitlarda ham o'z vazifasini samarali bajarish uchun harakat qilish.	
Ta'lim darajasiga qo'yilgan talablar:	O'rta maxsus professional ta'lim, boshlang'ich professional ta'lim yoki o'rta professional ta'lim	
Norasmiy va informal ta'lim bilan bog'liqligi	norasmiy (informal) ta'lim yoki amaliy tajriba	
Kasbiy standartlar reyestrda mavjudligi	-	
Kasbning boshqa mumkin bo'lgan nomlari:	Xizmatchi Mutaxassis Qutqaruvchi-feldsher	
Boshqa kasblar bilan aloqadorligi	TMR bo'yicha malaka darajasi:	Kasbning nomi:
	3	Qutqaruvchi
	3	Qutqaruvchi-alpinist
	3	Qutqaruvchi-haydovchi
	3	Qutqaruvchi- g'avvos
	3	Qutqaruvchi-yong'in o'chiruvchi
	4	Qutqaruvchi-yo'riqchi
	4	Qutqaruvchi-alloqachi
	4	Qutqaruvchi-kinolog
	4	Qutqaruv Smena boshlig'i

Mehnat funksiyalarining tavsifi		
Kodi va nomi	Mehnat vazifalari	
M1.5- Jabrlanganlarni qutqarish ishlarida qatnashish	M1.01.5- Qutqaruv jamoasi bilan birgalikda vayronalar ostidan jabrlanganlarni qutqarish, xavfli hududlardan evakuatsiya qilish va birinchi yordam ko'rsatish ishlarini bajarish	O'qitish natijalari
		Mehnat harakatlari:
		1. Jabrlanuvchilarni aniqlash va ularning vaziyatini baholash
		2. Qutqaruvchilar bilan birgalikda harakat qilish, jabrlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish
		3. Qutqaruv ishlari vaqtida zarur bo'lgan tibbiy asbob va vositalarni qo'llash
		4. Jabrlanganlarni xavfsiz joyga ko'chirish va ularning holatini nazorat qilish
		5. Qutqaruv jarayonida yangi zararlarni oldini olish uchun kerakli choralarni amalga oshirish
		6. Jabrlanganlarning holatini barqarorlashtirishga ko'maklashish
		Ko'nikmalar:
		Tibbiy yordam ko'rsatish
		Jabrlanganlarni xavfsiz joyga ko'chirish, ularni transportirovka qilishda tibbiy yordam ko'rsatish
		Favqulodda vaziyatlarda tez va oqilona qaror qabul qilish
		Qutqaruv jarayonida zarur tibbiy asbob va uskunalaridan to'g'ri va samarali foydalanish
		Xavfsizlik qoidalariga rioya qilish
		Bilimlar:
		Jabrlanganlarning turli jarohatlarini aniqlash, ularga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish usullari
		Favqulodda vaziyatlarda qutqaruv ishlarining umumiy tartibi, vazifalar taqsimoti, jamoaviy ishlash usullari
		Qutqaruv jarayonida ishlatiladigan texnik vositalar, tibbiy jihozlar va asboblarning turlari, ulardan to'g'ri va samarali foydalanish qoidalari
		Favqulodda vaziyatlarda shaxsiy va jamoaviy xavfsizlik qoidalari
		Qutqaruv jarayonida jamoa bilan samarali muloqot qilish va axborot almashish usullari
	Mas'uliyat mustaqillik: va	1. Joyida birinchi yordam ko'rsatishda jabrlanuvchi hayoti va sog'lig'i uchun juda katta mas'uliyatni oladi va vaziyatni tez va to'g'ri baholab, mustaqil ravishda birinchi tibbiy yordamni samarali ko'rsatishi lozim. Bu esa faqat bilim va ko'nikmalar emas, balki yuqori darajadagi shaxsiy mas'uliyat va mustahkam psixologik tayyorgarlikni ham talab qiladi
		Mehnat harakatlari:
		1. Qutqaruv ishlarida ishlatiladigan barcha asbob-uskunalarining texnik holatini va tozaligini tekshirish
		2. Asboblarni dezinfektsiya va sterilizatsiya qilish

M2.5- Favqulodda vaziyat joyida jabrlanuvchilarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish uchun zarur tibbiy asbob-uskunalar va dori-darmonlardan to'g'ri foydalanish	M2.01.5- Qutqaruv jarayonida zarur bo'ladigan dori-darmonlar, tibbiy asbob-uskunalar va birinchi yordam vositalarini tekshirib, ularni foydalanishga tayyor holatga keltirish	3. Zarur asboblarni ishga tayyor holatda saqlash va ularni qutqaruv jarayonida tezkor foydalanishga tayyorlash
		4. Jabrlanganlarga tibbiy yordam ko'rsatish jarayonida asbob-uskunalarini to'g'ri qo'llash
		Ko'nikmalar:
		Birinchi tibbiy yordam asbob-uskunalarini tekshirish va tayyorlash
		Zarur tibbiy jihoz va dori-darmonlarni tanlash va tayyorlashda tezkorlik
		Har bir vaziyatga mos ravishda harakat qilish
		Qutqaruv jarayonida asbob va dori-darmonlarni samarali va xavfsiz foydalanish
		Bilimlar:
		Tibbiy asbob-uskunalar
		Qutqaruv ishlarida foydalaniladigan asosiy dori-darmonlar
		Tibbiy yordam ko'rsatishda asbob va dori-darmonlarning to'g'ri qo'llanilish qoidalari
	Mas'uliyat va mustaqillik:	1. Tibbiy asbob-uskunalarini ishga tayyorlashda yuqori darajada mas'uliyatni his qilishi va favqulodda vaziyatda mustaqil, aniq hamda tez qaror qabul qilish
		Jabrlanuvchiga sifatli va o'z vaqtida yordam ko'rsatish
M3.5- Jabrlanuvchilarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish	M3.01.5- Jabrlanuvchilarning umumiy ahvolini tezkor baholash, hayotiy belgilarni aniqlash va zarur birinchi tibbiy yordam choralari ko'rsatish	Mehnat harakatlari:
		1. Jabrlanuvchining holati, hayot uchun muhim funksiyalarni (nafas olish, yurak urishi darajasi) nazorat qilish
		2. Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish uchun zarur choralarni qo'llash: qon ketishini to'xtatish, yong'in va kimyoviy zararlanishda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish
		3. Jabrlanuvchini nazorat qilish va qayta baholash
		Ko'nikmalar:
		Jabrlanuvchining nafas olishi, yurak urishi, qon bosimi va ogohlik darajasini tez va to'g'ri aniqlay olish
		Hayot uchun muhim funksiyalarni monitoring qilish
		Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, bintlash, antidotlar va dori-darmonlarni qo'llash hamda asbob-uskunalaridan to'g'ri va xavfsiz foydalanish
		Stress va shok holatlarini aniqlash va boshqarish
		Bilimlar:
		Inson tanasi strukturasi va asosiy fiziologik funksiyalari (nafas olish, yurak-qon tomir tizimi, markaziy asab tizimi)
		Jarohat turlari va ularning belgilari
		Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish qoidalari va usullari
		Qanday asbob-uskunalar va dorilardan qaysi vaziyatda foydalanish usullari

	Mas'uliyat mustaqillik:	va	1. Favqulodda vaziyatlarda yuqori mas'uliyat hissiga, tez va aniq qaror qabul qilish hamda samarali mustaqil ishlash malakasiga ega bo'lishi shart. Bu qobiliyatlar jabrlanuvchiga sifatli va o'z vaqtida yordam ko'rsatishda hal qiluvchi ahamiyatga ega
Texnik va/yoki texnologik talab			Qutqaruvchi-feldsherlar texnik va texnologik talablarga qat'iy rioya qilib, tibbiy asbob-uskunalarini to'g'ri va samarali ishlatish, yangi texnologiyalarni o'zlashtirish hamda xavfsizlik choralarini ta'minlash borasida malakali bo'lishi kerak. Bog'lov materiallari, qon to'xtatuvchi buyumlar, antiseptik va kuyishga qarshi vositalar Stirillangan bint, bog'lov paketi, qon to'xtatish uchun foydalaniladigan cho'ziluvchan tasma (jgut), Bakteriyalarga qarshi leykoplastirlar, va dori-darmonlardan samarali foydalanish.

V. Kasbiy standartning texnik ma'lumotlari

5.1. Kasbiy standartni ishlab chiqishda ishtirok etgan tashkilot (korxona)lar to'g'risida ma'lumot

T/R	Ishlab chiquvchilar to'g'risida ma'lumot	
	Ish joyi va lavozimi	Familiyasi, ismi, otasining ismi
1	Kadrlar bilan ta'minlash boshqarmasi boshlig'i	Inagamov Qamariddin Qobilovich
2	Xizmat va jangovar tayyorgarligini tashkil etish boshqarmasi bosh inspektori	Eshmatov Boburbek Ma'murjonovich
3	Maxsus qutqaruv kuchlar boshqarmasi katta ofitser	Abdullayev Nodirbek Abdikadirovich
4	Ta'lim jarayonini tashkil etish boshqarmasi bosh inspektori	Jumanov Ulug'bek Nizomovich
5	Radiatsion, kimyoviy va tibbiy-biologik muhofaza xizmati boshlig'i	Axmedov Sherzod Yuldashevich
6	Ilmiy-innovatsion va sinov tadqiqot instituti ilmiy-innovatsion ishlanmalar markazi Ilmiy xodimi	Soatboyev Doniyorbek Soatboy o'g'li
7	Kadrlar bilan ta'minlash boshqarmasi bosh mutaxassisi (kasbiy malakalarni rivojlantirish bo'yicha) Tarmoq kengash kotibi	Bekmuradov Shodiyor Kenjayevich